ՔԱՌԱՍՈՒՆԶՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի. ամսական 85 կոպ. Առանձին համարները ՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».

TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՅՈՒՆԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲԼԻ

Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած։

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ։ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել՝ I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպէկ։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

«ՄՇԱԿԻ» ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՈՒՄ ԾԱԽՎՈՒՄ Է
Ա. ՔԱՂԱՆԹԱՐԻ կազմած

ՍԱՍՈՒՆԻ ՔԱՐՏԷԶԸ

փօքրադիր։ Հատը 5 կոպէկ։ Ծանապարհածախքով հատը 8 կ.։ Գումարով գնողներին զեղչ։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
Բարձր հովանաւորութեան տակ գտնվող
ՀԱՅ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ,

կամենալով օգնութեան ձեռք կարկառել Վանի, Մանազկերտի, Սալմաստի և Խոյի շրջանների հայ աղէտեալ ազգաբնակութեան, որ ներկայումս գտնվում է ծայրայեղ սաստիկ կարիքի մէջ և որին անհրաժեշտ է շուտափոյթ սննդի ու բժշկական օգնութիւն լայն չափերով, որոշել է յատկացնել իր միջոցներից 15,000 րուբլի՝ այդ անհետ կարիքին մասամբ բաւարարելու համար։

Ընկերութեանս վարչութիւնը դիմում է բոլոր գթասիրտ անձանց և հաստատութիւններին, խնդրելով չը խնայել իրանց լումաները, որպէսզի Նպաստամատոյց Ընկերութիւնը հնարաւորութիւն ունենայ աւելի մեծ ծաւալով օգնել հայ արկածեալ և կարօտ ժողովրդին մայր երկրում և Պարսկաստանում։

Ամէն կարգի հանդէպ ամեն մի նուիրաբերութիւն կընդունվի շնորհակալութեամբ։

Նուէրները կարելի է ուղարկել առ այժմ հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ, Редакція газ. „Мшакъ" Նպաստամատոյց Ընկերութեանը յանձնելու համար։

ա. (ա. օ.) 371. 5—5

Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկ. Խորհուրդը

պատիւ ունի յայտնելու, որ շաբաթ, յունիսի 6-ին, երեկոյեան ժամը 7½-ին, Ընկերութեան ընթերցարանի դահլիճում, նշանակված է

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ.

ԶԲԱՂՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ.

1) Կենտրոնի և ճիւղերի 1915 թ. նախահաշիւների քննութիւնը և հաստատութիւնը։
2) Քննութիւն և հաստատութիւն կենտրոնի և մի քանի ճիւղերի 1914 թ. հաշւի։
3) Խորհրդի և վերստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումը։
4) Ընտրութիւն հերթով հեռացող խորհրդի չորս անդամի՝ պ. պ. բժ. Աղասարեանի, Ս. Մելքումեանի, Ն. Աբէլեանի և Ա. Պօղոսեանի փոխարէն և խորհրդի չորս փոխանդամների։
5) Ընտրութիւն վերստուգիչ յանձնաժողովի երեք անդամի և երկու փոխ-անդամի։
6) Ընթացիկ հարցեր։

ա. (օ. մ.) 37. 3—2

ԱՆԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռտիշչեվսկայա 13, տէլէֆօն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանանց և թէ ծնրբին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վաղօրօք գրվելու պայմանով։

Ընդունելութիւն՝ կանանց հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 11—12 առ.։

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Ցարութիւնեան
Ն. Ն. Վեսելօվզօրօվ
Վ. Ա. Զակրժեվսկի
Ի. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Սօվիցկի
Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան
Ա. Ր. Փիշէր
Ս. Պ. Տահպարոնեանց

(հ. կ.) ա. 970. 100—60

ԲԺԻՇԿԱՊԵՏ
Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Նախկ. օրդինատ. Մոսկվայի համալսարանի և ասիստ. պրոֆ. Պօզնէրի։

Նախկին տարիների նման կընդունէ հիւանդներին մայիսի 1-ից Կովկասի հանքային ջրերում՝ Պեատիգորսկում, Ելիզավէտինսկայա փողոց, տուն Արխիպովի, ռաւաց սօբօրի դիմաց, տէլէֆ. № 276։

ա. (ե. հ. կ.) 248. 30—16

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ՄԻԱՀԱՄՈՒՌ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս Թիֆլիսում կայացած քաղաքային հասարակական գործիչների համաժողովը կարծիք յայտնեց, որ անհրաժեշտ է երկրի բոլոր ոյժերի միացումը՝ ապահովելու և ուժեղացնելու թիկունքի աշխատութիւնը, այսինքն պատերազմող զօրքերի ետեւում մնացած վայրերի աշխատութիւնը, որպէսզի հնարաւորութիւն լինի հայթայթել զօրքին այն ամենը, ինչ որ պէտք է, մանաւանդ անհրաժեշտ մթերքները ապահովել թէ զօրքի և թէ երա՝ ազգաբնակութեան համար։

Մի քանի օր առաջ Մոսկվայում կայացաւ արդիւնաբերութեան ներկայացուցիչների համաժողովը, որ գրաւեց ընդհանուր և բացառիկ ուշադրութիւն։ Այդ համաժողովը նոյնպէս իր որոշումների մէջ շեշտեց երկրի բոլոր ոյժերի միութեան անհրաժեշտութիւնը։

Երբ պատերազմը ծագեց, ամբողջ մամուլը և հասարակական կարծիքը շեշտեց, որ հասարակական բոլոր ոյժերը պէտք է համախմբել բոլոր այն ճիւղերի մէջ, որոնք կապ ունեն պետական պաշտպանութեան հետ։ Եւ առաջ եկած երկու զօրեղ կազմակերպութիւններ՝ զեմստվային համառուսական և քաղաքային դաշնակցութիւնները—որոնք իրանց ձեռքն առան վիրաւորներին դարմանելու, պահեստի զինուորների ընտանիքներին օգնելու, հիւանդանոցներ, լազարէթներ, սննդական կէտեր հիմնելու գործը—արդիւնք էին այն գիտակցութեան, թէ անհրաժեշտ է հասարակական ոյժերի համախմբումը։ Արդէն այդ երկու դաշնակցութիւնները, ունենալով բազմաթիւ ճիւղեր՝ նահանգական, գաւառական, շրջանային, անգին ծառայութիւններ մատուցին զօրքին թիկունքից։

Սակայն բաւական չեն միայն զեմստվոների և քաղաքների դաշնակցութիւնները։ Անհրաժեշտ է, որ երկրի հասարակական, արդիւնաբերական բոլոր ոյժերը կազմակերպվեն, համախմբվեն, մանաւանդ արդիւնաբերական ոյժերը, որպէսզի կարելի լինի և հետզհետէ աճող թնդանօթի թիւն ապահովել առաջին առնել, ապահովել երկրի մէջ կենսական մթերքների առատութիւնը, որովհետև միայն զօրքը չէ, որ կարող է յաղթել թշնամուն, այլ և հասարակութիւնը թշնամուն կարող է յաղթել, երբ զօրքի թիկունքը ապահովեալ է։ Երբ արդիւնաբերական, հասարակական, ժողովրդական բոլոր ոյժերը համախմբվեն և համագործակցեն կառավարութեան, այլ եւ ոչ մի մասնաւոր սպեկուլեացիա չէ կարող գլուխ բարձրացնել և զօրքը, յաւ իմանալով որ իր թիկունքում գործում է միացեալ ոյժերով ամբողջ ժողովուրդը, կը դառնայ անպարտելի և յաղթական։

Ցնծաժամը, որ կրում է մեր հայրենիքը, պարտադիր է կացուցանում ոյժերի այդ միացումը։ Եւ ահա այդ միջնորդութիւնն է, որ յարուցել է արդիւնաբերութեան ներկայացուցիչների համաժողովը։

Անկասկած, կառավարութիւնը, որ գնահատեց զեմստվային և քաղաքային դաշնակցութիւնների մատուցած անգին ծառայութիւնները, ընդ առաջ կը գնայ համաժողովի միջնորդութեան և կաշխատէ իրագործել գեղեցիկ միտքը։

Հ. Ա.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

—o—

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐ

Ջուլֆա, 2 յունիսի

Ցայտնում եմ ի գիտութիւն պարսկահպատակ փախստականների, որ Խոյում, Սալմաստում և Ուրմիայում կազմված են խառն կոմիտէներ անմիջական հովանաւորութեամբ գեներալ Զ-ի և հիւպատոսներ Կ-ի և Ն-ի և իմ։

Հողատէրներին տրված է 10 օր ժամանակամիջոց՝ թալանած գոյքերը վերադարձնելու համար։

Անհրաժեշտ է ասորի և հայ փախստականների ներկայութիւնը իրանց ինչքը ստանալու համար։

Բերքը ամենուրեք լաւ է։ Ով չի վերադառնայ, ոչ մի օգնութիւն չի ստանայ։

Այսօր Գեավուրից եկան 400 հայեր և 600 ասորիներ Սալմաստի փախստականներից։ Բոլորին ապաստան տուինք։

Կազմում ենք ցորենի ամբարներ։

Վերադարձող փախստականների համար անհրաժեշտ է 200,000 րուբլի։

Ներսէս եպիսկոպոս

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՐԴԱՆԷԼՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
1 յունիսի

ԱԹԷՆՔ.—Միտիլէնից տեղեկացնում են ստոյգ աղբիւրից, որ դաշնակիցները Ջէմէի ծոցում ոչնչացրել են թիւրքական բոլոր առագաստանաւերը։

ՊԱՐԻԶ.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւն Դարդանէլի դէպքերի մասին.

Գալիպօլի թերակղզում զօրքերին ափ հանելու օրից դաշնակիցները վանեցին մի շարք կատաղի յարձակումներ՝ Սարօսի ծոցից մինչև Դարդանէլ նեղուցը տարածված ռազմաճակատի վրա։

Ապրիլի 23-ին, 24-ին և 25-ին դաշնակից զօրքերը տիրեցին մի բանակավայրի։ Այդ րոպէից գործողութիւնները պահանջում են նախնական պատրաստութիւններ, որոնք գրաւած տարածութիւնը դարձնում են անմատչելի։ Բարա ապառաժը (250 մետր բարձրութիւն) ներկայացնում է ուժեղ ինքնապաշտպանութեան դիրք, որի վրա դաշնակիցները գործում են արդէն 6 շաբաթ շարունակ։ Զօրաճակատի նեղ լինելու պատճառով, զօրքեր կենտրոնացնելն այստեղ դժուարանում է և թշնամու ամրութիւնները կուռով ձեռք են բերվում զօրաճակատային յարձակումներով, չը նայած գեղեցիկ կազմակերպված ինքնապաշտպանութեան։

Ապրիլի 25-ին մեր կենտրոնացված գործողութիւնները Կերեվէնդերէ ձորի ուղղութեամբ մեզ հնարաւորութիւն տուին տիրել Բուշէ ամրութեան, որ կրում է ամրութեան մօտ ընկած նաւապետի անունը։ Թիւրքերն ի զուր տեղն աշխատում էին նորից գրաւել կորցրած դիրքերը։

Լոյս մայիսի 16-ի գիշերը գաղութային գունդը յարձակման դիմեց թշնամու զօրագծի ամենաձախ ծայրին գտնվող փոքր բերդի դէմ։ Շնորհիւ աջող ռազմափորձի, 34 եւրոպացիներից և 32 սենեգալցի կամաւորներից բաղկացած մի զօրախումբ, հասնելով խրամատներին, անակնկալ, առանց գնդակ արձակելու, յարձակվեց թշնամու վրա և փախուստի դարձրեց նրան։ Միևնոյն ժամանակ զօրախումբը վանեց հակայարձակումները։ Զօրքերը պահում են գրաւած դիրքերը։ Ձեռք բերված հետեւանքները կազմում են նպաստաւոր հող նոր խոշոր յարձակումների համար։

ԱԹԷՆՔ.—Լրացուցիչ տեղեկութիւնների համաձայն, Ջէմէում ամրակուծութեամբ կործանվել են հեռագրական բիւրօն և թիւրքական բանակը։ Բնակիչները փախել են։

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Աթէնքից հեռագրում են, որ անգլիական նաւատորմի կրակից խիստ վնասվել է «Համիդիէ» յածանաւը։

◆ Կ. Պոլսում գազային գործարանը քարածուխի պակասութեան պատճառով կանգ է առել։ Քաղաքը մթութեան մէջ է։

◆ Հաղորդում են, որ Էնվէր փաշան միացել է այն գերմանացի օֆիցէրներին, որոնք վճռել են հրդեհել սուլթանների մայրաքաղաքը այն դէպքում, երբ դաշնակիցները վերցնեն Դարդանէլը։

◆ Բէյրութից 50,000 զինուոր են մտնում Կ. Պոլսին։

◆ 200 գերմանացի օֆիցէր Բուլղարիայի վրայով դիմում են Կ. Պոլիս։

◆ Աթէնքից հեռագրում են, որ Կ. Պոլսում բռնկվել են լուրջ անկարգութիւններ սննդի պակասութեան պատճառով։

◆ Թիւրքիան կողմնակի կերպով յայտնել է Իտալիային, որ նա չէ ցանկանում խզել իր յարաբերութիւնները Իտալիայի հետ և պատրաստ է նոյն իսկ անջատ հաշտութիւն կնքել դաշնակիցների հետ։ Թիւրքաց դեսպանը մնում է Հռոմում, իսկ իտալական դեսպանը՝ Կ. Պոլսում։ Վերջինս աշխատելու է այն բանակցութիւնների մէջ, որոնք կը սկսվեն Թիւրքիայի և երրեակ համաձայնութեան պետութիւնների միջև հաշտութեան մասին, եթէ միայն այդ պետութիւնները կամենան հարց բարձրացնել անջատ հաշտութիւն կնքելու մասին։

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄԻՑ
(Սեփ. թղթակցից)

Կըըլ-Դիզա, 22 մայիսի

Վանի վիլայէթի դէպի Բայազիդ ձգտվող հայկական գաւառները ռւերի, կոտորածի ու թալանի ենթարկող քիւրդ աշիրէթների բէնբաշիներն ու իւզբաշիները ամսիս 18-ին անձնատուր եղան յօժար կամքով ռուս բանակին իրանց մարդկանցով։

Անձնատուր եղած համիդիէների մէջ կան գնդապետներ և օֆիցէրներ, որոնց թիւը հասնում է 27-ի։

Սրանով արդէն պարզ է, որ Վանի և Մուշի վիլայէթում գործող համիդիականները վերջացան։ Թիւրք կառավարութեան յոյսերն ի դերև ելան։ Եւ այդպէս էլ պիտի լինէր։

Անձնատուր եղած համիդիէ քիւրդերի առաջնորդները այստեղից Իգդիրի վրայով տարվեցին երկրի խորքերը։

Արգար Պայազատ

ՊՕՂՈՍ-ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Մենք իր ժամանակին հրատարակեցինք, որ Հայկ. Բարեգործ. Ընդհ. Միութեան նախագահ և հայկական դատի պաշտպանութեան համար՝ Վեհ. Կաթողիկոսի կողմից լիազօր պատուիրակ կարգված Պօղոս-փաշա Նուպարը «Ազգային Շահերու Պաշտպանութիւն» անունով մի ֆոնդ ստեղծելու համար ձեռնարկել է մի նոր հանգանակութիւն՝ արտասահմանի հայութեան մէջ։

Այդ նոր ֆոնդը Պօղոս-փաշա Նուպարի ծրագրով պէտք է ծառայէ հայկական դատի պաշտպանութեան գործին, որի մէջ, բնականաբար, մեծ տեղ է գրաւում կամաւորներին օգնելու գործը։ Սակայն, հէնց առաջին քայլում, Նուպար-փաշան հանդիպում է թշնամութեան և խոչընդոտների Եգիպտոսի մի հայկական խմբակցութեան կողմից, որ առարկում է, թէ իր նոր ֆոնդով Նուպար-փաշան վտանգում է կամաւորների օգտին բացված հանգանակութեան գործը։ Մինչ խնդիրը այդպէս չէր. Նուպար-փաշան, ընդհակառակը, կամենում էր, որ հայկական դատի պաշտպանութեան գործը, ինչպէս և կամաւորական խմբերի կազմակերպութեան և պահպանութեան գործը լինի ազգային և ոչ կուսակցական գործ, ուստի և շատ զարմանալի էր, որ այդ խմբակցութիւնը ընդդիմանում է Նուպար-փաշայի այդ ձգտման։

Մենք արդէն հրատարակեցինք «Մշակի» մէջ մի քանի օր առաջ Նուպար-փաշայի՝ մեր Թերթի խմբագրին ուղղած մի հեռագիրը (տես «Մշակ» № 115), որ ցոյց է տալիս, թէ նա յօգուտ Վանի արկածեալների ուղարկել է վերոյիշեալ ֆոնդից Վեհ. Կաթողիկոսին 15,000 ր.։

Թիֆլիսի Հայկ. Բիւրօն ևս իր կողմից դիմած լինելով Նուպար-փաշային՝ խնդրանօք յատկացնել այդ ֆոնդից մի գումար յօգուտ կամաւորների, ստացել է պատասխան, թէ նա կարգադրել է ուղարկել Եգիպտոսից 10,000 ր. յօգուտ կամաւորների, և ցաւում է, որ աւելին ուղարկել չէ կարող, քանի որ որոշ տարրեր իրանց թշնամութեամբ խոչընդոտներ յարուցին ֆոնդի դէմ։ Այդ հեռագիրը մի նոր փաստ է ցոյց տալու, որ Պօղոս-փաշան բնաւ կամաւորական շարժման դէմ չէ եղել, այլապէս նա չէր ուղարկի Բիւրօյին 10,000 ր.։ Այժմ հարց է ծագում, թէ ովքեր են այն տարրերը, որոնք խոչընդոտներ յարուցին նրա ձեռնարկած ֆոնդի աջողութեան դէմ։ Մենք չէինք շօշափի այդ հարցը, եթէ Թիֆլիսի մի հայ լրագիր խօսած չը լինէր այդ խնդրի մասին՝ տպելով նախ մի քանի ժամանակ առաջ մի առաջնորդող յօդուած, որի մէջ կողմնակի ակնարկներ կային Նուպար-փաշայի ձեռնարկի դէմ, երկրորդ, տպելով Նուպար-փաշայի՝ Բիւրօյին ուղարկած հեռագրի վերջին մասն ևս, որ մենք թէև ունէինք, բայց յարմար չէինք համարել տպել, որոշ փափկանկատութեամբ։ Բայց խնդիրը այդպէս դրվելով հրապարակի վրա՝ մեզ դիմում են մեր ընթերցողներից շատերը, խնդրելով բացատրել, թէ ովքեր են եղել և այդ՝ խոչընդոտը յարուցանողները։

Ինչպէս երեւում է Եգիպտոսից մեզ ուղարկված մի տպագրված յայտարարութիւնից, որի մի օրինակն ևս ուղարկված է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, Պօղոս փաշա Նուպարի դէմ՝ նրա հիմնած ֆոնդի գործում՝ հանդէս է եկել պաշտօնապէս «Հայ Յեղ. Դաշնակցութիւն» կոչված կուսակցութեան Եգիպտոսի կոմիտէն, որ բաց է թողել մի ընդարձակ յայտարարութիւն «Խոնարհեցէք, փաշա, հայ կուիւին առջև» վերնագրով։ Այդ դոկումենտը այնքան բնորոշ է և այնքան կարևոր, հայկական դատի տեսակէտից, որ արժէր առաջ բերել ամբողջովին, բայց, դժբախտաբար, այժմ տեղը և ժամանակը չէ....։ Առ այժմ պէտք է արձանագրել այն տխուր փաստը, որ «Հայ Յեղ. Դաշնակցութեան» Եգիպտոսի կոմիտէն ազգային շահերի պաշտպանութեան համար հիմնված ֆոնդի դէմ է դուրս եկել....։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
2 յունիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Շավէլի շրջանում էական փոփոխութիւններ չը կան։ Կռիւները շարունակվում են։

Նարէվի զօրաճակատում թշնամին լոյս յունիսի 1-ի գիշերը ապարդիւն յարձակում գործեց Միշինեց-Վեսխ ուղղութեամբ, իսկ միևնոյն օրվայ ցերեկով ձեռնարկեց մի քանի մասնաւոր յարձակումներ Պրասնիշից դէպի հիւսիս, որոնց մենք աջողութեամբ վանեցինք։

Գալիցիայում գերմանացիք, լրացնելով իրանց կորուստները և բերելով նոր ոյժեր, որոնք առաջին անգամն են երեւում մեր զօրաճակատում, մայիսի 30-ից նորից յարձակման դիմեցին Եարոսլավի շրջանում, Սանի աջ ափում, չափազանց ուժեղ թնդանօթային կրակի պաշտպանութեամբ։ Երեք օր ու գիշեր տեւող յամառ կռիւ-

ների՛ց յետոյ մենք զիջեցինք Թշնամուն որոշ տարածութիւն Լիւբաչեվկայի և Վիշնի ալ ափերում։

Դնեստրի վրա մենք մայիսի 31-ին գործեցինք աջող հակայարձակումներ Տիսմէնիցայի և Ստրիյի ձախ ափերում, գերելով 1200 զինւոր և 29 օֆիցեր և ձեռք ձգելով 7 գնդակացիր։ Միենոյն օրը գերմանացիք յարձակում գործեցին Ժիդաչեվի գիւղի հարաւային մասի դէմ և տիրեցին Բոգուչևո գիւղին։

Հետևեալ օրվայ արևածագին մենք գործեցինք աջող հակայարձակում, որի ընթացքում Բոգուչևո և Կուրավկով գիւղերը ետ խլելու ժամանակ մենք ձեռք ձգեցինք մի Թնդանօթ և մի քանի գնդակացիրներ։ Գերմանացիք, ծածանելով այստեղ սպիտակ դրօշակներ, յետոյ դաւաճանօրէն կրակ բացին. դրա պատճառով մեր սւինային շեշտակի գրոհով նրանք սրախողխող եղան։

Թշնամին յունիսի 1-ին շարունակեց Նիժնիօվի մօտի դիրքերը, կռուին մասնակից անելով մեծ Թւով Թնդանօթներ։ Այստեղ մայիսի 31-ին յարձակումները վանելիս մենք ձեռք ձգեցինք աւելի քան 1500 գերի։

Դնեստրի և Պրուտի միջև՝ Չերնովիցի մօտից մենք ետ եկանք դէպի մեր պետական սահմանը։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

1 յունիսի

ՊԱՐԻԶ.—Ցերեկվայ պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

«Երէկվայ հաղորդագրութեանը ոչ մի կարևոր բան աւելացնել չի կարելի։ Բելգիական զօրքերը անց կացրին մի գումարտակ Իզերի արևելեան ափը, Դիւկսմիւդէի մօտ եղած երկաթուղային կամուրջից հարաւ, և ամրացան գրաւած հողի վրա, բայց դրանից նրանք աւերեցին Դիւկսմիւդի ամրոցի գլխատոցը։ Արրասից հիւսիս եղած հատուածում օրվայ վերջը սկսվեցին կռիւներ հետևակ զօրքերի դէմ։ Շնորհիւ այս ընդհարումներից մէկին մենք գրաւեցինք գերմանական ամրացված դիրքը Նոտր-Դամ-Դէ-Լօրետտից դէպի արևելք։ Միւս ընդհարման ժամանակ մենք Թշնամու կատաղի կրակի տակ ստիպված եղանք մաքրել այն խրամատների մի մասը, որ մենք գրաւել էինք երէկ կէսօրից յետոյ Սուշէի շաքարի գործարանից դէպի հիւսիս։ Միւս ճակատներում դրութիւնը անփոփոխ է»։

Երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

«Արրասից դէպի հիւսիս եղած հատուածում լոյս յունիսի 1-ի գիշերը մենք ետ մղեցինք մի քանի յարձակումներ, որոնք ուղղված էին դէպի մեր խրամատները Էսկնուլետ-Սուշէ խճուղու վրա, բայց որում այս դիրքերից դէպի աջ մենք գրաւեցինք էլի 160 մետր, բացի դրանից մենք առաջ անցանք Լաբիրինտի հարաւ-արևելեան մասում։ Թնդանօթային կռիւը այս հատուածում շարունակվում էր անդադար. Էբիւտեռնից դէպի հարաւ-արևելք մենք կրակի և ջուր բաց անելու օգնութեամբ կանգնեցրինք յարձակումը Սերրմայլ-Մայլէ խճուղու վրա եղած մեր խրամատների վրա։ Անաջողութիւնից յետոյ Թշնամին ենթարկեց մեր խրամատները կատաղի ռմբակոծութեան։ Կօնվիէր կալուածի շրջանում մենք քիչ առաջ անցանք խրամատների հաղորդակցութիւնների մէջ սաստիկ օգնութեամբ, լուրջ կորուստներ պատճառելով Թշնամու հետախուզող խմբերին։ Թնդանօթային կռիւը ամբողջ օրը բաւական կատաղի էր։ Լօթարինգիայում մենք առաջ տարանք մեր գծերը Ամիր-Մինիլի և Պալէբուայի շրջանում։ Մեր առաջխաղացութիւնը այս շրջանում կատարվում է անդադար»։

ՀԱՎՐ.—Մայիսի 31-ի բելգիական պաշտօնական հաղորդագրութիւնը.

«Լոյս մայիսի 31-ի գիշերվայ ընթացքում մենք ձեռնարկեցինք յարձակողական գործողութիւններ ամբողջ ճակատում, զուգորդելով նրանց աջող Թնդանօթային կրակի հետ։ Մեր զօրասիւներից մէկը անցաւ Իզերի աջ ափը դէպի Դիւկսմիւդէ, միւսը գրաւեց և քանդեց գերմանական զինանոցը։ Այսօր Թշնամին նորից փորձեց գրաւել իր կորցրած դիրքը, բայց ցրիւ եկաւ մեր գնդակացիրների կրակից։ Գերմանական արտիլերիան այսօր մեծ գործունէութիւն ցոյց տւեց, բայց երբեմն էր ռմբակոծում Ռամսկապելլէ-Պերվէզ-Օստերկէ ճակատի վրա եղած զանազան կէտերը։ Նորդսխոօտէում մեր Թնդանօթները եռանդուն կերպով կռւում էին Թշնամու հետ»։

ԱՒՍՏՐՕ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

1 յունիսի

ՀՌՈՄ.—Գլխաւոր բանակի պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

Մեր սահմանի երկարութեամբ՝ սկսած Տոնալէից մինչև Կարնիա, մի քանի տեղում Թշնամին փորձում էր գիշերային յարձակումներով արգելք լինել մեր յարձակողական գործողութիւնների աջողութեան, գործելով յարձակումներ մեր գրաւած կարևոր դիրքերի վրա, բայց ամենուրեք վանվեց։

Մեր մարտկոցները գերազանցեցին և ոչնչացրին Թշնամու ամրութիւնները և զօրանոցները։ Մեր Թնդանօթները երէկվանից ռմբակոծում են Մալբորգէտտօ բերդը, որի վերին մասում արդէն նկատվում են հրդեհներ ու լինում են պայթումներ։

Բօցնցոյի շրջանում մեր զօրքերն ամրանում են իրանց գրաւած դիրքերում։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՍՏԵՐԻՑ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

1 յունիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Հեղինակաւոր աղբիւրից տեղեկացնում են, որ ռուսական երկու ականանաւի կռիւը Թիւրք-գերմանական յածանաւ «Բրէսլաուի» հետ, ինչպէս յայտնի է, ունեցաւ այն հետևանքը, որ Թշնամու ռազմանաւը ստացաւ լուրջ վնասուածքներ, իսկ մեր ականանաւերից մինը վնասվեց թեթև և մի քանի մարդ էլ նրա վրա վիրաւորվեցին թեթև։

Գերմանական պաշտօնական հաղորդագրութիւնների մէջ արմատացած սիստեմի ոյժով՝ նուազեցնել իրանց կորուստները և չափազանցնել հակառակորդի կորուստները, բնական էր սպասել, որ ներկայ դէպքում ևս հասարակութիւնը իրազեկ կը լինի ռուսաց ականանաւերի կրած ինչ որ խոշոր վնասուածքների մասին։

Սակայն, այս անգամ իրանց հաղորդագրութեանը գերմանացիք հարկաւոր են գտել տալ բացառիկ արմատական բնոյթ և պաշտօնական հեռագրի մէջ նրանք, առանց աւելորդ կերպով բարդացնելու հարցը, ջրասուզել են ռուսաց ականանաւերից մինը «Բրէսլաուի» ձեռքով, չը քաշվելով անգամ նրանից, որ Սէվաստոպօլի բնակիչները ներկայ բոլորին սեփական աչքերով տեսնում են նաւահանգստում կանգնած երկու ականանաւերին կռուից վերադարձած։

ՀԱՄԱԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

1—2 յունիսի

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ.— Ամբողջ քաղաքում փակցված են գերմանական տպարանից լոյս տեսած գունատիպ աֆիշաներ, որոնցով ժողովրդին յորդորվում է խաղաղ և չէզոք մնալ և սիմվօլիկ կերպով Ռումինիան պատկերացված է հանգիստ աշխատանքի մէջ աճող, և առաջարկվում է միանալ Թագաւորի և Բրատիանուի շուրջ, որոնք ձգտում են խաղաղութեան ու չէզոքութեան։ Ժողովուրդն սկսեց պոկել աֆիշաները։ Նրանց նորից փակցրին։ Նրանց մօտ երևացին մահակներով զինված մուրացիկներ։ Անցորդներն աղաղակում էին. «Տեսէք, տեսէք չէզոքութեան կողմնակիցներին, որոնց վարձել են գերմանացիք»։ Տեղի ունեցան ընդհարումներ։ Ոստիկանութիւնը Թոյլ չը տւեց նորից աֆիշաներ կպցնել։ Կիրակի օրը նշանակված է չէզոքութեան կողմնակիցների մեծ ժողովը։ Սպասվում են ընդհարումներ։

ՄՕՍԿՎԱ.— Օգոստափառ Գերագոյն Զօրահրամանատարը Մօսկվայի քաղաքային ինքնավարութեան ուղարկած շնորհաւորական հեռագրին պատասխանեց այսպէս. «Շատ զգացված եմ, սրտանց շնորհակալ եմ Մօսկվայի քաղաքային ինքնավարութեանը արտայայտած զգացմունքների համար։ Կանոնաւոր կեանքը երկրի ներսում, բոլորի ընդհանուր համաչափ աշխատանքը յօգուտ հերոս զօրքի՝ հանդիսանում է վերջնական լիակատար յաղթութեան գրաւական»։

ՏՕԿԻՕ.— Հարաւային Մանջուրիայից հաղորդում են, որ հակաճապօնական ագիտացիան ուժեղանում է և սկսել է բոյկոտ ճապօնական ապրանքների դէմ։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.— Հօլլանդական և գերմանական մանր լրագիրները կարող են փակվել Թղթի պակասութեան պատճառով։

Գերմանական մի սուզանաւ ջրասուզել է «Մօսմօնտ» շոգենաւը Բրիստոլ ջրանցքում. Նաւաստիներն ազատվել են։

ՊԱՐԻԶ.— Պուանկարէն Միլլերանի ուղեկցութեամբ մեկնեց Պարիզից։ Այցելելով Տուրը, ուր ամբոխը ողջունեց նախագահին «կեցցէ Ֆրանսիան, կեցցէ Պուանկարէն» բացագանչութեամբ, նա մեկնեց Տուլուզ։

ԼՕՆԴՕՆ.— Պաշտօնապէս յայտարարվում է, որ լրացուցիչ նախահաշւով պատերազմը վարելու համար մինչև 1916 Թ. մարտի 31-ը պահանջվում է 250 միլիօն ֆունտ ստերլինգ։

ՀՌՈՄ.— Կէսօրից յետոյ Հռոմի քաղաքային խորհուրդը ժողովվեց Կապիտօլիայում մատուցանելու համար Սալանդրային Հռոմ քաղաքի պատուաւոր քաղաքացու կոչումը։ Քաղաքագլխի օգնականը մատնանշեց, որ այդ կոչումը մատուցվում է համաձայն ժողովրդական կամքի։ Ճառն ընդունվեց ծափահարութեամբ և «կեցցէ Իտալիան, կեցցէ Թագաւորը, կեցցէ Սալանդրան» բացագանչութեամբ։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ.—Ոստիկանութիւնը զինւորական ուժի օգնութեամբ արգելք եղաւ կայացնել քաղաքային ծառաստանում սօցիալիստների և խաղաղասէր բանւորների կազմակերպած միտինգը։ Առաւօտից բազմաթիւ զօրքեր գրաւեցին ծառաստանը և շրջակայքը։ Ժանդարմների պահակախմբերը գտնվում էին փողոցներում՝ անկարգութիւններին առաջն առնելու համար։ Սօցիալիստների մէջ կատարվեցին մի քանի ձերբակալութիւններ։ Վակարէսկի Թաղամասում մի խումբ սօցիալիստներ փորձեցին անկարգութիւններ առաջ բերել, կրակելով ատրճանակներից, բայց ժանդարմները ցրեցին ցուցարարներին, կալանաւորելով մի քանիսին։ Երկուստեք կան վիրաւորներ։ Կառավարութիւնը վճռեց արգելք լինել ցոյցերին և սօցիալիստական միտինգին այն նկատառումով, որպէս զի տեղի չունենան արիւնահեղ ընդհարումներ, որոնք կարող էին առաջ գալ Ռումինիայի հանդէս գալուն կողմնակից կուսակցութեան հակացոյցերի ժամանակ։

ՄՕՍԿՎԱ. — Նահանգապետը վերացրեց մայիսի 29-ի որոշումը փողոց ելնելու ժամանակը սահմանափակելու մասին և հրաման արձակեց [illegible], որ կռւող պետութիւնների հպատակները, որոնք արտաքսված են Մօսկվայից, չը վերադառնան նորից։ Ինքնակամ վերադարձողները կենթարկվեն 3 ամսով բանտի և տուգանքի։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Գերմանացիք հնարել են նոր, աւելի կատարելագործված աէրօպլան «ցէպպելինի» տիպի։ Նոր աէրօպլանների փորձերն անցնում են շատ աջող։

◆ Չեխիայում և Սիլեզիայում դրութիւնը շատ լարված է։ Իշխանութիւններն ամեն տեղ հալածում են չեխերին։ Շատերը դատապարտված են մահվան պատժի դէպի Ռուսաստանը համակրութիւն արտայայտելու համար։

◆ «Н. В.»-ն հաղորդում է. «Ռուսաց և արտասահմանեան դիւանագիտական շրջաններում Ամերիկայի և Գերմանիայի միջև յարաբերութիւնների խզումը համարվում է անխուսափելի»։

ԻՏԱԼԻԱՆ ԵՒ ԻՐ ԵՐԷԿՎԱՅ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ

(Հակամարտութեան Թաքնված տենդենցների մերկացում)

II

Ինչպէս յայտնի է, Իտալիան համարվում էր եւրոպական վեց մեծ պետութիւնների քաղաքական կօնցերտում ոչ միայն ամենից Թոյլը, այլ և ամենից նոր, երիտասարդ անդամը։ Իտալական ցրված մասնիկների քաղաքական պարտիկուլարիզմը մի կողմից, աւստրիական բռնի տիրապետութիւնը միւս կողմից հնարաւորութիւն չէին տալիս վերականգնելու մանր տերրիտօրիաների ազգային-պետական միաձուլումը։ 1859 և 1866 Թւերի ապստամբական կռիւները Աւստրիայի դէմ ունեցան վճռական նշանակութիւն Իտալիայի քաղաքական ճակատագրի նկատմամբ։

Սակայն այն աջողութիւնը, որ ունեցաւ Իտալիան 1859 Թ. պատերազմում Ֆրանսիայի աջակցութեամբ, նոյնը ունեցաւ նա 1866 Թ. պատերազմում շնորհիւ Պրուսիայի (իմա աւստրօ-պրուսական պատերազմ)։

Նապոլէօն III-ը պահանջեց Նիցցան և Սավօյան, իբրև վարձատրութիւն ֆրանսիական աջակցութեան, իսկ Բիսմարկը շօշափելի պահանջներ անելու հիմք չունէր, ոբովհետև պրուսական արշաւանք պիտի լինէր Աւստրիայի դէմ, անկախ՝ այսպէս անւանված իտալական հարցից։ Բայց այն փաստը, որ Իտալիան ճանկեց իր Վենետիկը Աւստրիայի արիւնաներկ բազուկներից՝ ոբովհետև բանակը գետնատարած փռված էր պրուսական դրագունների ոտքերի առաջ, այդ փաստը մօտեցրեց նորածնունդ իտալական պետութեան ամենից առաջ պրուսական Գերմանիային։

Բիսմարկը շատ էր հեռու գնում իր սպասելիքների մէջ Իտալիայից։ 1870 Թ., Ֆրանս-պրուսական պատերազմի ժամանակ, Բիսմարկի դիպլօմատիան սպասում էր և առաջարկում Իտալիային իր գաւառների յետ գրաւումը Ֆրանսիայից, եթէ նա ևս մասնակցէր պատերազմին։ Ով գիտէ, գուցէ Իտալիան մասնակցէր, եթէ չը լինէր Աւստրիայից սպառնացող վտանգը. այն Աւստրիայի, որը 1866 Թւից ի վեր հաւասարապէս ատում էր և՛ Պրուսիային, և՛ Իտալիային։ Բիսմարկը յաճախ առիթ է ունեցել ինքնագոհ ցինիզմով շեշտելու յետագայում, որ Պրուսիայի երախտիքը մեծ է Իտալիայի վրա։ Այնպէս, ինչպէս Պրուսիան զէնքի ոյժով ստեղծել է միաձոյլ գերմանական կայսրութիւն, նոյն կերպ զարկ է տւել նա Իտալիայի անկախութեան և միաձուլման. այդպէս էր դատում պրուսական մեծ կանցլերը։

70-ական Թւականներից սկսած, ջախջախված Ֆրանսիայի հաշւին հզօրացած Գերմանիան գրաւեց առաջին դիրքը Կենտրոնական Եւրոպայում։ Քաղաքական հանգոյցների ծանրակշիռ կենտրոնատեղին Պարիզից տեղափոխվել էր Բերլին, Բօնապարտից անցել էր Հօհենցօլլերններին։ Բայց Բիսմարկի նօրակառոյց Գերմանիան կարիք էր զգում հաստատուն դաշնակիցների. նախ վտանգաւոր կոալիցումից խուսափելու համար և երկրորդ՝ իր ետև ունենալով հաւատարիմ դաշնակիցներ՝ քաղաքական կօնցերտում առաջին նուագածուի դերը ստանձնելու համար։ Գերմանիայի համար յուսալի դաշնակիցներ գտնելու միտքը կօշմարի նման ճնշում էր «երկաթէ կանցլերին», ինչպէս պատմում է նա իր մեմուարների մէջ՝ եռապետական դաշնակցութեան ծագման պայմանների մասին խօսելիս (II հատոր, գլուխ 29-րդ)։ Ֆրանսիային կամ Անգլիային մօտենալու միտքը գտնում է նա խիմերա լինելու չափ անհնարին և երկիւղ է զգում՝ չը լինի թէ մի կօալիցիայի մէջ համախմբվեն Ֆրանսիան, Աւստրիան և Ռուսաստանը ընդդէմ Գերմանիայի, դրանցից ամեն մէկը ունենալով իր հակագերմանական յատուկ մօտիվները։ Դա կը լինէր, ըստ Բիսմարկի, Գերմանիայի «գոյութեան համար նոյնքան խորտակիչ, որքան սպանիչ կը լինէր Գերմանիայի բարեկեցութեան համար՝ նրանց յաղթութեան դէպքում»։

Դաշնակցութեան համար յարմարագոյն Թեկնածուներ համարում էր Բիսմարկը Ռուսաստանը և Աւստրիան. առաջինը աւելի, քան երկրորդը, իբրև աւելի ուժեղ ու հեղինակաւոր պետութիւն Եւրոպայում։ Եւ Բիսմարկին Թւում էր, որ հնարաւոր կը լինի Պետրօգրադի և Բերլինի կաբինէտների դաշնակցական կապերով մերձեցումը, որովհետև 2 երկիրներն էլ «նման են միապետական տրադիցիաներով և մօտ դինաստիական կապերով»։ Ապարդիւն են անցնում Բիսմարկի ջանքերը։ Բերլինի կօնգրեսում (1878 Թ.) խաղացած նրա «ազնիւ մակլերի» յայտնի դերը՝ բացայայտ հակառուսական մի քայլ էր, որով լարված դրութիւն ստեղծեց Ռուսաստանի և Գերմանիայի միջև։ Բիսմարկը փոխեց իր ֆրոնտը։ Եթէ նրան

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄՆ ՈՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇԱՀԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ *)

VII

Մինչև այժմ մենք ցոյց տւինք, թէ ինչպէս գերմանական արդիւնաբերութիւնը իր զարգացմամբ երեք տասնամեակում այնպիսի մի թափ ստացաւ, որ ի վերջոյ համաշխարհային շուկայում առաջին տեղը գրաւեց՝ անցնելով և ետ թողնելով Անգլիային ու Ֆրանսիային։ Բայց այդ բոլորից յետոյ ծագում է մի հարց. ինչի մէջ պիտի փնտռել Գերմանիայի աջողութեան պատճառը, ինչով բացատրել նրա արագ և ահագին զարգացումը։ Ի հարկէ դրան պատճառ համարել գերմանական բնակչութեան ռասայականութեան սկզբունքը՝ չափազանց նաիվ կը լինէր, ինչպէս և նաիվ է փնտռել գերմանական արդիւնաբերական զարգացման պատճառը գերման ժողովրդի ձեռնարկչութեան մէջ, երբ 1881 Թ. գերման ժողովրդի գաղթականութիւնը դէպի անդրծովեայ երկիրները կազմում էր 220,904 մարդ, ամբողջ ազգաբնակութեան 0,5%-ը, իսկ Գերմանիայի վերջին ծաղկման շրջանում արտագաղթի Թիւը իջաւ մինչև 22,000 հոգի, ամբողջ ազգաբնակութեան 0,04%, այն ժամանակ, երբ օտարազգիները, որոնք աշխատանք էին գտել Գերմանիայում, 1895 Թ. կազմում էին 486,190 հոգի. բացի այդ՝ 1882—1895 Թւերը Գերմանիայի բնակչութիւնը աճել է 14,5%, արդիւնաբերութեամբ զբաղվողների Թիւը աճել է 17,8%, արդիւնագործութեամբ զբաղվողների Թիւը 29,5%-ով է աճել, բանւորների Թիւը 67,8%-ով, իսկ խոշոր ձեռնարկութիւնների մէջ եղած բանւորների Թիւը 88,7%» (К. К. торг. дог., եր. 141)։ Կասկած չը կայ, որ գերմանական արդիւնագործութեան բարձրացման և Գերմանիայի պատերազմի մէջ մղող պատճառը պէտք է փնտռել այլ տեղ և այլ բանում. մենք կարծում ենք, որ այդ պատճառը Գերմանիայի և գերմանական կեանքի բնական ու սօցիալական պայմանների մէջ է, որի մասին այժմ ևեթ պիտի խօսենք։

Այն ժամանակ, երբ Եւրոպայի առաջ դրված էր մետաղագործական արդիւնագործութեան ուժեղացման ու զարգացման խնդիրը, մենք տեսնում ենք, որ այն երկիրներն են առաջադիմում այդ ճիւղում, որոնք օժտված են եղել առաւելութիւններով. սակայն այդ առաւելութիւնները մի ծագում չունէին. մի կողմից նրանք կազմակերպվել էին պատմականօրէն, իսկ միւս կողմից նրանք հանդէս են գալիս որպէս սօցիալական ու բնական առաւելութիւններ։

Գերմանական զարգացման պատճառը մասամբ Թաքնված է նրանում, որ Գերմանիան իր աշխարհագրական դիրքով շրջապատված է Եւրոպայի ամենառաջնակարգ պետութիւններով. ամեն մի փոփոխութիւն այդ պետութիւնների սօցիալական ու արդիւնաբերական կազմի մէջ՝ անմիջապէս անդրադառնում էր Գերմանիայում. դրան օժանդակում էին Գերմանիայի առևտրի ճանապարհները, որոնք միացնում են Եւրոպայի արևմտեան մասը նրա արևելեան հետ՝ Ռուսաստանի, Լեհաստանի և Եւրոպայի հարաւ-արևմուտքի հետ, այն է Բալկանեան Թերակղզու և Թիւրքիայի հետ. այդ բոլորը գերմանական ճանապարհներով միանում են Համբուրգի և Լեմբերգի հետ. այլ կերպ՝ Գերմանիան Եւրոպայի ցամաքի մեծ առևտրական ճանապարհների ուղեհատման կէտում է ընկած. այնուհետև Գերմանիան միացնում է այդ ճանապարհները Անգլիայի, Հօլլանդիայի և Սկանդինաւեան երկիրների հետ։ Որքան որ Գերմանիայի հարևան երկիրներում արագ է զարգանում ապրանքային տեղափոխութիւնը ու կապիտալիստական արդիւնաբերութիւնը, նոյնքան և արագ է կատարվում Գերմանիայի՝ արդիւնաբերական երկրի փոխվելը։ Ամենից առաջ Գերմանիան հարստացաւ որպէս տրանզիտ երկիր, որպէս Եւրոպայի ապրանքների տեղափոխողը. Գերմանիայի զարգացման երկրորդ պայմանը նրա բնական հարստութիւններն և ջրային յարմար ճանապարհներն են. այսպէս, Ռէյնի հովտի երկար կտորը անցնում է Գերմանիայի ածխահանքերի և ինդուստրիայի ամբողջ շրջանով. իսկ Էլբան ու Օդէրը միացնում են Բալտիկեան ծովի հետ վերին ու ներքին լեռնոտ Գերմանիան. «Բերլինն ու Լայպցիգը որպէս նաւագնաց առևտրի կենտրոններ՝ 16—17-րդ դարերում խիստ հարստացան. իսկ վերջին դարաշրջանում Լեհաստանի և Սիլեզիայի հանքերը Բերլինի հարստացման մեծ աղբիւրը դարձան։ Բոլոր ճանապարհները՝ Մօսկվայից, Վարշավայից, Պետրօգրադից և Բրեսլավից Էլբայի վրայով միանում են Բերլինում, կազմում մի ընդհանուր ճանապարհ դէպի Համբուրգ» (Бр. Ад. «Нов. держ.», եր. 122), դէպի Գերմանիայի այդ մեծ շտեմարանը։ «Զարմանալի չէ, որ Ռուրօրտից մինչև Ռոտերդամ մի տոնն երկաթի ճանապարհածախսը, միջին Թւով, մի մարկից աւելի չէ» (Павл., «Фин. и пром. сил. Герм.», «Совр.» 1911 Թ., № 12), շնորհիւ չափազանց յարմար և էժան ջրային ու երկաթուղային հաղորդակցական միջոցների, որոնցով գերազանցում է Գերմանիան եւրոպական միւս պետութիւններին։

Բացի այդ՝ Գերմանիան Անգլիայի պէս հարուստ է քարածուխով ու երկաթով՝ ժամանակակից ինդուստրիայի այդ հիմնական էլէմենտներով, որոնք կազմում են խոշոր արդիւնագործութեան ողնաշարը և, որ գլխաւորն է, ածխահանքերն ու երկաթահանքերը նախ մօտ են իրար և երկրորդ նրանք տարածվում են Օդերի և Էլբայի ակունքներում ու Հռենոսի ափերում։ Քարածուխի և երկաթի հարստութեամբ Գերմանիան ետ չէ մնում Անգլիայից. Ֆրանսիան է, որ տառապում է այդ պակասութիւնից. «Նա Գերմանիայից 5 անգամ քիչ է արտադրում քարածուխ, և իր գործածած քարածուխի $^{2}/_{3}$-ը հազիւ է արտադրում» (Павл., «Фин. и пром. сил. Герм.», նոյն տեղում, եր. 222)։ Ներկայում Ֆրանսիան 255 միլ. մարկի քարածուխ է գնում, երբ Գերմանիան արտահանում է 246 միլիօն մարկի, իսկ Անգլիան 823 միլ. մարկի։ Ճիշդ է, ֆրանսիական քարածուխի պակասութիւնը չը Թողեց նրան ստեղծելու ուժեղ մետաղագործական արդիւնագործութիւն, որը ձգեց քաղաքական ու արդիւնաբերական Ֆրանսիայի նշանակութիւնը համաշխարհային շուկայում և միջազգային քաղաքականութեան մէջ, բայց նրա այդ անկման պատճառներն էին նոյնպէս Սուէզի ու Պանամայի (այժմ արդէն) ջրանցքների նրա կորուստն ու 5 միլիարդ պատերազմական փրկանքը, որ վճարեց 1871 Թւի պատերազմին։ Բայց այն հարցի պատասխանը, Թէ ինչու Գերմանիայում արդիւնաբերական զարգացումը աւելի առաջ գնաց, քան Անգլիայում, ինչու անգլիական արդիւնագործութիւնը 80-ական Թւականներից յետոյ աստիճանաբար Թուլանում է և ինչու նա համեմատած գերմանականի հետ այժմ յետամնաց կարելի է համարել, մեզ չեն տալիս այստեղ Գերմանիայի հարուստ հանքերը, նրա յարմար դիրքը Եւրոպայում և նրա աջող ջրային ճանապարհները. այստեղ է որ հրապարակ են գալիս սօցիալական պատճառները՝ լուսաբանելու այդ խոշոր հարցը։ Արդ՝ ինչու մինչև 60-ական Թւականները Անգլիայի արդիւնաբերութիւնը նոյն տեմպով էր ընթանում, ինչպէս գերմանական արդիւնաբերութիւնը 80-ական Թւականներից. չէ որ երկուսն էլ որպէս հանքերով հարուստ երկիրներ պակաս չեն իրարից։

Անգլիան Նապոլէօնին յաղթահարելուց յետոյ համաշխարհային շուկայում մնաց մենակ. դա այն ժամանակ էր, երբ անգլիական կապիտալը դեռ չէր սկսել արտահոսել դէպի գաղութները. այդ շրջանում Անգլիան որպէս ամենաառաջին արդիւնագործական երկիրը ամբողջ աշխարհին մատակարարում էր գործարանական ապրանքներ, բայց (որ ամենագլխաւորն է) ինչպէս Բրուկս Ադամսն է ասում, «սրանից 30 տարի առաջ ցամաքային տեղափոխութեան տարիֆը չէր մօտենում, իր բարձրութեամբ, ջրային հաղորդակցութեան տարիֆին, որը շատ էժան էր. շնորհիւ երկու տարիֆների այդ մեծ տարբերութեան, երկաթը չէր կարելի երկրի ներսից տեղափոխել նաւահանգիստները։ Անգլիան համարեա Թէ ցամաքային տեղափոխութեան կարիքը չէր զգում. նրա արդիւնքները ծովեզրին շատ մօտ էին»։ Ծովային տեղափոխութեան այս մեծ առաւելութիւնը անգլիական արդիւնաբերութեան զարգացման մեծ խթան էր. արդ՝ ինչպէս հարթեց Գերմանիան այդ մեծ խութից։ Գերմանիան մի կողմից շնորհիւ իր հարթ մակարդակի և քիչ լեռնոտութեան հեշտացրեց երկաթուղիների կառուցումը, որի հետևանքն էր ցամաքային տեղափոխութեան տարիֆի էժանա-

*) Տես «Մշակ» № 118.

չաջողվեց «կտրուցանել ամուր կամուրջ Բերլինի և Պետրոգրադի միջև», ապա աջողվեց «խորտակել այն կամուրջը, որ միացնում էր Վիեննան Պետրոգրադի հետ»: Այդ արդէն շատ դժուար չէր Բիսմարկի նման դիպլոմատի համար: Կայ Մերձաւոր Արևելքի հարց, Բալկանեան status duo, որի վերաբերմամբ հակակշիռ են եղել միշտ Ռուսաստանի և Աւստրիայի շահերն ու ձգտումները. Բերլինի կօնգրեսը այդ կէտում եւս սաստ շեշտ մացրեց երկու բնական ախոյեանների յարաբերութիւնների միջև: Բիսմարկը շահագործեց այդ մոմենտը, և արդէն յաջորդ տարին (1879 թ.) պատրաստ էր աւստրօ-գերմանական գաղտնի պաշտպանողական դաշնակցութիւնը՝ ուղղված գլխաւորապէս Ռուսաստանի դէմ:

Աւստրիան արդէն Գերմանիայի ճանկերումն էր: Մնում էր երկրորդ դաշնակիցը գտնել: Իտալիայի մասին՝ իբրև յուսալի դաշնակցի՝ Բիսմարկը սկզբում բացասական կարծիք ունէր: Գերմանիայի երրորդ պետական կանցլերը՝ իշխան Հօհենլօհէն վկայում է (իր «Denkwürdigkeiton» երկհատոր յիշողութիւնների մէջ, լոյս տեսած 1907 թ.), որ 1875 թ. Բիսմարկը հաշւի չէր առնում Իտալիային, որովհետև «և՛ նրա զօրքը վատ էր, և՛ քաղաքականութիւնը անյուսալի»: Բացի դրանից, Բիսմարկը անկայուն և անինքնուրոյն էր համարում նորաստեղծ, տակաւին թոյլ իտալական պետութիւնը, որ մասամբ կախում ունէր Ֆրանսիայից և մասամբ Աւստրիայից:

Դիւանագիտական արհամարհանքով վերաբերվում էր Բիսմարկը դէպի Իտալիան այն ժամանակ, երբ նա քաղցր յոյսեր էր փայփայում իր մէջ՝ արևելեան մեծ հարևանին՝ Ռուսաստանին Գերմանիայի սերտ դաշնակիցը դարձնելու: Բայց երբ, ինչպէս տեսանք, ի դերև ելան նրա յոյսերը, Իտալիան մնաց այն միակ պետութիւնը, որին վիճակվեց փաթթվելու գերմանական ցանցի մէջ: 1883 թւականին միացաւ նա Գերմանիային և Աւստրիային. այդպիսով առաջ եկաւ եռապետական դաշնակցութիւնը: Բիսմարկի սպասելիքները, ըստ երևոյթին, բաւական համեստ էին նոր դաշնակցից՝ Իտալիայից: Բիսմարկի համար այն էլ բաւական էր,—իշխան ֆօն Բիւլօվի վկայութեամբ,—որ համաեւրօպական փոթորկի ժամանակ Իտալիան իր զէնքը ուղղէ դէպի արևմուտք՝ Ֆրանսիան, և ոչ դէպի արևելք՝ Աւստրիան:

Շատ նշանակալից է այդ վկայութիւնը ներկայ մոմենտի տեսակէտից, երբ կատարվել է Բիսմարկի սպասելիքների տրամագծօրէն հակառակը: Բայց դրա մասին կը խօսենք ստորև:

Այստեղ ուշադրութեան արժանին, Բիսմարկի տեսակէտից, այն հանգամանքն է, որ Գերմանիան դաշնակցական կապերով մտերմացել է երկու պետութիւնների, որոնք անմիջական սահմանակիցներն են իր երկու ցամաքային խոշոր ախոյեանների—Ֆրանսիայի՝ արևմուտքից, և Ռուսաստանի՝ արևելքից: Ախոյեաններ, որոնց անմիջական մերձեցման տենդենցները չէին կարող վրիպել Բիսմարկի աչքից դեռ 80-ական թւականներին: Գերմանական դիպլոմատիան ձգտում էր ոչ միայն իր դաշնակիցների մէջ հեգեմոնիայի դերը ստանձնել խաղաղութեան ժամանակ, քաղաքական կօնցերտում, այլև բռնանշէ սպառնական վտանգի դէպքում հակադրել իր արևմտեան և արևելեան թշնամիներին՝ իր դաշնակիցները զանազան սահմաններից: Դրա մէջ էր կայանում Բիսմարկի դիպլոմատիայի ամբողջ իմաստը: Եւ նախ քան պատասխանելը այն հարցին, թէ ինչու գերմանական առաջին կանցլերի վարպետօրէն մշակած այդ ծրագիրը չարդարացաւ Իտալիայի նկատմամբ, մենք պարտաւոր ենք բացատրութիւն տալ նախ այն հարցին, թէ ինչու, ինչ օբյեկտիվ պատճառներից դրդված՝ Իտալիան դաշնակցեց գերմանական երկու պետութիւնների հետ. ինչու նա ձեռք մեկնեց աւելի քան 30 տարի առաջ Հօհենցօլլերններին և Հաբսբուրգներին:

B. Lucifer

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

2 յունիսի

ԹԵՀՐԱՆ.—Քաղաքում յամառ լուրեր են պտտվում մինիստրական նոր առաջիկայ ճգնաժամի մասին: Ըստ երևոյթին Էյն-ուդ-Դովլէի կաբինէտը չունի բաւականին ազդեցութիւն, որպէսզի կառավարէ երկիրը, որի մէջ ներքին դժուարութիւնները բարդանում են Պարսկաստանի այն դժուարին դրութեամբ, որպիսին նա դրաւում է կռուող մեծ պետութիւնների հանդէպ: Ներկայ կաբինէտը յիրաւի մինչև օրս անկարող եղաւ իրագործել իր խոյացի մտադրութիւնները Կավէրի սպանութեան և թիւրք-գերմանական ագիտացիայի առիթով: Թէև դրութիւնը մայրաքաղաքում բաւականին լաւացել է, սակայն խռովութիւններ առաջ բերելու նոր փորձերի հնարաւորութիւնը շարունակում է աճել: Այս ամէնը ցոյց են տալիս, որ կամ կաբինէտը զուրկ է իրական իշխանութիւնից, կամ չունի վճռականութիւն խօսքից գործի անցնելու:

ՍՊԱՀԱՆ.—Դրութիւնը շատ խիստ վատթարացաւ: Մի գիշերվայ ընթացքում եկան 10 գերմանացի օֆիցէր ֆիդայիների հետ, և 150 բախտիար՝ զէնքերով: Վաղուց սպասվող 100 ժանդարմը դեռ դուրս չեն եկել Շիրազից դրամի պակասութեան պատճառով: Գերմանական հիւպատոսարանի պաշտպանութիւնը ուժեղացված է յեղափոխականներով: Ռումբեր պատրաստելը և ագիտացիան կատարվում է լայն չափերով, մինչդեռ պարսից կառավարութիւնը այդ ամենի դէմ միանգամայն սառնասիրտ է:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

1—2 յունիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Մեծ Իշխան Կօնստանտին Կօնստանտինովիչը ի Տէր հանգաւ յունիսի 2-ին, երեկ. ժ. 7-ին, երկար ու ծանր հիւանդութիւնից յետոյ: Երեկոյեան հոգեհանգստին Նորին Կայսերական Բարձրութեան պալատում՝ Պաւլովսկում ներկայ էին Նոցին Մեծութիւններ Թագաւոր Կայսրը և Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորովնան, Մեծ Իշխանուհի Ելիզավէտա Մարիկէֆնան՝ հանգուցեալ Մեծ Իշխանի ընտանիքի հետ և Կայսերական Գերդաստանի անձինք:

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Դատաստանական պալատի առանձին ատեանում դասային ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ սկսվեց Պետրօգրադի քաղաքային սանիտարական մասնաժողովի նախկին նախագահ իսկական գ. խորհրդական Վլադիսլավ Գուբէրտի, մանկաբարձուհի Նիկիտինայի և ծաղիկ պատուաստող քաղ. ինստիտուտի ծառայող Օսիպովի գործը, որոնք մեղադրվում են՝ առաջինը դրամ վատնելու և կեղծիքներ կատարելու մէջ, միւսները յանցագործութեանը մեղսակցելու մէջ: Պետրօգրադի քաղաքային վարչութիւնը Գուբէրտից պահանջ է ներկայացրել 70,000 ր.: Կանչված են 78 վկաներ, որոնցից եկել են 38-ը: Պալատը դատապարտեց՝ Գուբէրտին բոլոր իրաւունքներից զրկել և դատապարտել 5 տարով բանտի՝ հաշւելով նախնական բանտարկութեան 1 տարին և 3 ամիսը և կարճելով պատիժը՝ համաձայն Հրովարտակի, մի երրորդով: Քաղաքացիական պահանջի դիմաց պալատը որոշեց պահանջել դատապարտվածից 68,500 րուբլի: Նիկիտինան և Օսիպովը արդարացան:

ՄՕՍԿՎԱ. — Մօսկվա-Կազան երկաթուղագծի վրա, Մօսկվայից 240 վերստ հեռու, մայիսի 31-ին խորտակվեց այն աւտոմօբիլը, որ յարմարեցված էր գնալու ռելսերի վրա: Աւտոմօբիլի մէջ նստածներից սպանվեցին ինժենէր Սմուգլէն և շօֆէրը, ծանր վիրաւորվեց ինժեներ Բրժօստովսկին. կտրեց ձեռքը և ջարդուածքներ ստացաւ կազմնի երկ. վարչութեան նախագահ ֆօն-Մէկկը և գծի տնօրէն Աբրահամսօնը: Վերջում վէրքից մեռաւ Բրժօստովսկին:

ՕԴԵՍՍԱ.—Դատաստանական պալատը արքունի նամակներ, դրամական և ապրանքային վաւերագրեր գողանալու գործի մէջ մեղադրվողներից դատապարտեց խմբի պարագլուխ Տէր-Պետրոսեանին 6 տարով բանտի, պօստային պաշտօնեաներ Կուստովսկուն և Սավչուկին—3 տարով, մնացած 11 մեղադրեալներին՝ զանազան ժամանակով:

ԱԹԷՆՔ. — Ընտրութիւնների վերջնական հետևանքը տակաւին պարզված չէ: Լիբէրալ կուսակցութիւնը պնդում է, որ ստացել է մեծամասնութիւն, որովհետև ընտրվել են 316 պատգամաւորների թւից 180-ը: Կառավարական կուսակցութիւնը հաւատացնում է, որ նա ստացել է 154 ձայն: Վենիզէլօսի նախկին կաբինէտի բոլոր անդամները, բացի ֆինանսների մինիստրից, ընտրվել են: Ֆինանսների ներկայ մինիստրը նոյնպէս անցել է:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԳՈՒՏ ՀԱՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ

Ստացանք՝ 1) Վօլսկից, բժ. Ս. Կօրժենեանից, յանձնելի Նպաստ. Ընկեր. 50 ր., 2) Մօզդօկից, Կար. Շիլթեանի միջոցով, հանգուցեալ Գ. ք. Մկրտումեանի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն, մի խումբ յարգողների շրջանում հաւաքված 30 ր., 3) Աստրախանից, Ե. Եգօրեանից և Գ. Վախտանգեանից, Գ. ք. Մկրտումեանի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն—15 ր., 4) Թիֆլիսում, Սերովբէ Կիւլպէնկեանից, Վանի և շրջակայքի տառապեալների համար, յանձնելի Նպաստ. Ընկերութեան (նրա ձեռնարկի առիթով) 100 ր.: Գումարը 195 ր.: Նախորդ ստացված 33,308 ր. 52 կ. գումարի հետ (տես «Մշակ» № 115), ստացել ենք 33,503 ր. 52 կ.:

ՅՕԳՈՒՏ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ

Ստացանք՝ 1) Սամարայից, Գ. Մուրադեանի միջոցով հաւաքված տեղում 298 ր., 2) Ամերիկայից, Նիւ-Եօրկից, հայկական VI դրուժինային տալու 2234 րուբլի: Գումարը 2532 րուբլի: Նախկին ստացված 9472 ր. 77 կ. գումարի հետ (տես «Մշակ» № 115), ստացել ենք 12,004 ր. 77 կ.:

ՇԱՄԱԽՈՒ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՄԱՍԻՆ

Այս օրերս Շամախի քաղաքում գումարվելու է թեմի պատգամաւորական ժողովը, որն և, ինչպէս հաղորդում են, գլխաւորապէս զբաղվելու է թեմական դպրոցի բացման խնդրով:

Ամենավիճելի կէտը այս խնդրում թեմական դպրոցի տեղն է. որտեղ հիմնել. Շամախում, ուր ներկայումս թեմի աթոռն է գտնվում, թէ՞ Բագւում, որ աւելի խոշոր կենտրոն է: Այս հարցով մտմուլը զբաղվել է և երկու տարի առաջ, երբ Շամախու նախկին առաջնորդ Անանիա արքեպ. բացված յայտարարեց թեմական դպրոցը, որը սակայն բացված էր առանց պատշաճաւոր թոյլատւութեան, և դրա համար էլ Կարապետ եպ. չիք համարեց եղածը և այսօր թեմական ժողովի քննութեան առարկայ է դարձնում:

Այժմ կայ, ըստ երևոյթին, ուժեղ հոսանք, որ թեմականը փոխանակ Շամախու՝ հիմնվի Բագւում. դպրոցի որտեղ հիմնելու հետ կապված է և թեմի աթոռի ու կօնսիստօրիայի հարցը: Առանց խնդրի մանրակրկիտ քննութեան մէջ մտնելու, մենք, ներկայ պայմանները ի նկատի ունենալով, գտնում ենք, որ թեմական դպրոցի շուտափոյթ բացման համար հարկ չը կայ տեղափոխութեան հարցը մէջ բերել: Դեռ պատերազմից առաջ մտադրութիւն կար հայոց թեմերն աւելացնել և բարեկարգել. այդ հարցը անտարակոյս կը բարձրանայ և պատերազմից յետոյ. Շամախու թեմը մեծ թեմ է, երկու թեմական դպրոցի էլ պահանջ կայ թէ Շամախում, որ շրջապատված է հայաշատ գիւղերով, և թէ Բագւում, որն ունի հայերի մեծ թիւ:

Թեմական աթոռի տեղափոխութիւնը այժմ մենք գտնում ենք անյարմար և դրա համար աննպատակայարմար. պէտք է անմիջապէս աշխատել, որ Շամախում պաշտօնապէս բացվի թեմ. դպրոցը և ընտրվի հոգաբարձութիւն, այնպէս ձեռքից կը գնայ այն հողաբաժինը, որ Շամախի քաղաքը յատկացրել է թեմ. դպրոցի համար, և ապարդիւն կանցնեն հին աշխատանքները, որոնք այնպէս թէ այնպէս որոշ նշանակութիւն ունեն և ժողովրդի մէջ ստեղծել են որոշ հաւատ դէպի Շամախու վերաբացվելիք թեմական դպրոցը:

Շամախու պատգամաւորական ժողովը չէ կարող ի նկատի չառնել ժամանակակից քաղաքական դրութիւնը և պէտք է խոհեմութեամբ մեծ խնդիրների քննութեան մէջ չը մտնել:

Գ. Տէր-Ռուբինեան

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՆԻՍՏԸ

(Յունիսի 1-ի նիստը)

Նախագահում էր քաղաքագլուխ Ա. Ի. Խատիսեան:

Վարչութեան կողմից բացակայում էր Գ. Դ. Ժուրուլի:

Դուման լսեց ու առանց առարկութեան հաստատեց նախորդ նիստի արձանագրութիւնը:

Իրաւասու Ս. Մազմանեան, նկատի առնելով որ վարչութիւնը ծանրաբեռնված է, իսկ քաղաքային գործերը մնում են անլուծելի, ինչպէս օրինակ էլեքտրաքարշի խնդիրը, մանաւանդ այժմ, երբ վագոնները չափազանց անկանոն են երթեւեկում, առաջարկում է առնուազն ամսական երկու անգամ դումայի նիստ հրաւիրել:

Նախագահը պատասխանում է, որ օրէնքով այդ բանը նախատեսված է արդէն և հարկաւոր դէպքում անշուշտ նիստ կը հրաւիրվի:

Վարչութեան անդամ Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկը վագոնների երթեւեկութեան անկանոնութեան առիթով բացատրում է, որ այժմ գործող վագոնների թիւը 70-ից հասնում է 80-ի, բայց շուտով այդ թիւը կը պակասի, որովհետև կատարված հետազօտութիւնը պարզել է, որ վագոններից շատերը անպէտք են, մօտօրները փչացած են:

Նախագահը տեղեկութիւն տուեց հիւանդութիւնների ընթացքի մասին, յայտարարելով գոհացուցիչ:

Դուման, քաղաքագլխի առաջարկութեամբ, յոտնկայս յարգեց իշխ. Կ. Ա. Բագրատիօն-Մուխրանսկիի յիշատակը:

Զեկուցվեց նոյնպէս, որ էլեքտրաքարշի ձեռնարկութիւնը անօրէն ընկերութիւնից ետ գնելու համար արդէն պահանջ է յայտնված Թիֆլիսի նահանգական դատարանի միջոցով:

Համառօտ զեկուցումն տրվեց քաղաքային կենտրոնական կոմիտէի հաշիւների դրութեան մասին: Դուման, նկատի առնելով որ կանխիկ դրամ մնում է 15,000 ր., դրանից 10,000 ը նորից յատկացրեց կենտրոնական կոմիտէին:

Զբաղվեց ծառայողների ռոճիկների քննութեամբ:

Եթէ յիշում էք, նախորդ նիստում քննադատութեան ենթարկվեց վարչութեան անդամ Մ. Ն. Աթաբէկեանի զեկուցումը, որ վարչութեան կողմից առաջարկում էր աւելացնել միայն մինչև 35 ր. ստացող ծառայողների ռոճիկը:

Իրաւասուներից Ռ. Յովհաննիսեան և Լ. Տիգրանեան, դատափետելով վարչութեան առաջարկը, առաջարկեցին յատուկ մասնաժողով ընտրել այդ հարցի համար, քննելու ծառայողների միջնորդութեան հետ միաժամանակ և քաղաքային կասսայի վիճակը:

Այդ մասնաժողովը, որ բաղկացած էր ֆինանսական ու կենսաթոշակային յանձնաժողովներից և որի մէջ մտնում էին ի միջի այլոց և Լ. Տիգրանեան, Ռ. Յովհաննիսեան ու Ս. Գալստեան, ռոճիկների ժամանակաւորապէս, թանգութեան պատճառով, յաւելման խնդիրը լուծել էր հետեւեալ ձևով. մինչև 35 ր. ստացողներին աւելացնել 15%, մինչև 50 ր. ստացողներին 10% և մինչև 75 ր. ստացողներին 5%:

Այդ տեսակ ձևակերպութեամբ կօգտվէին ծառայողների խոշորագոյն մասը—մօտ 900 հոգի: Բայց դա այն չէ, որը սպասում էին ծառայողները, և պարզ բան է՝ գոհացնելու փոխարէն դժգոհութիւն միայն պատճառեց, և շատերը ծառայողներից աւելի պատուաբեր էին համարում այդ տեսակ յաւելումից հրաժարվելը:

Վարչ. անդամ Մ. Ն. Աթաբէկեանի համառօտ զեկուցումից յետոյ, իրաւասու Ս. Գալստեան, որի առաջարկը ամենից նպաստաւորն էր ծառայողների համար, յայտարարեց, որ ինքը, նկատի առնելով մասնաժողովի որոշման անընդունելիութիւնը, միանում է վարչութեան առաջարկին:

Վարչութիւնը, հակառակ մասնաժողովի, մնում էր հաստատ իր որոշման վրա:

Առաջարկները դրվեցին գաղտնի քուէարկութեան տուփերով:

Վարչութեան առաջարկը՝ աւելացնել 35 ր. ստացողների ռոճիկը՝ ստացաւ 34 սպիտակ և 8 սև, մասնաժողովի առաջարկը՝ 7 սպիտակ, 33 սև:

Որոշվում է նախահաշւի մէջ մտցնել մինչև առաջիկայ դեկտեմբերի 1-ը ծառայողների ռոճիկների յաւելման նպատակով 10 հազար րուբլի:

Վերջում նորից քննվեց էլեքտրաքարշի անկանոն երթեւեկութեան խնդիրը: Իրաւասուներից ոմանք առաջարկում էին միջոցներ գտնել ազգայնականութիւնը ազատելու այդ դրութիւնից կամ դիլիժանսներ պահելու, կամ վագոնների փչացած մասերը Ռուսաստանի այլևայլ գործարանական մասերում շինել տալու: Նախագահը, յայտնելով որ շուտով տեղի կունենայ վարչութեան, էլեքտրաքարշի մասնաժողովի և քաղաքային տեխնիկների խառն ժողովը, խոստացաւ բոլոր իրաւասուներին հրաւիրել այդ ժողովին մասնակցելու:

Ժամը 10-ին նիստը յայտարարվեց փակված:

Դ.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Մաղթանք և զօրհանդէս

Գօրի, 19 մայիսի

Վանի առումը Գօրու հայ հասարակութեան մէջ ցնծագին ոգևորութիւն առաջ բերեց: Օրվայ խօսակցութեան նիւթը միայն նա էր:

Հոգաբարձութեան և տեղական կոմիտէի նախաձեռնութեամբ ս. Աստուածածին եկեղեցում երկսեռ խուռն բազմութեան առաջ տեղի ունեցաւ կիրակի, ամսիս 17-ին, հանդիսաւոր պատարագ, որի ժամանակ երգում էր հայոց ծխ. դպրոցի խումբը՝ ուսուց. Գ. Յովհաննիսեանի ղեկավարութեամբ: Պատարագին յաջորդեց Կայսերական մաղթանք և ապա հոգեհանգիստ Վանի կռւում ընկած քաջամարտիկ հերոսների յիշատակին:

Ատեր պատշաճի խօսեց Խախանեան ս. ք. վրացերէն. Ապա նոյնպէս ատեր պատշաճի խօսեց վրացերէն՝ ուսուցիչ Գ. Բաբալեանը: Վերջում հայերէն խօսեց ու. ուս. Գ. Յովհաննիսեանը «Զոհաբերութիւն է պէտք» նիւթի շուրջը:

Ներկայ էին նաև վրացի և ռուս հասարակութիւն և հոգևորականներ:

Արմենակ Մարութեան

Մաղթանք և հանգանակութիւն

Աֆանասեվսկի Պոստիկ գիւղ, 14 մայիսի

Մեր գիւղի աղօթատանը մայիսի 10-ին եկեղեցական ժամերգութեան ժամանակ հոգեհանգիստ կատարվեց ի յիշատակ ներկայ մեծ պատերազմում մարտիրոսացած զինուորների, և պատարագից յետոյ կատարվեց մաղթանք Ռուսաստանի և իր դաշնակիցների զէնքի յաղթութեան համար ընդդէմ թշնամիների:

Եկեղեցուց յետոյ կայացած ծխ. ժողովը յատկապէս զբաղվեց պատերազմից առաջացած կարիքներին օգնելու հարցով և կատարվեց հանգանակութիւն յօգուտ հայ փախստականների և կամաւորների: Այս ամենի մէջ աչքի էր ընկնում տեղացի Կարապետ Կէտեանի գնահատութեան արժանի եռանդը:

Համայնքի ձայն

ՀԱՅ ԴՐԱՄԻՐԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԴ. ԺՈՂՈՎԸ ԲԱԳՒՈՒՄ

Մայիսի 28-ին, հինգշաբթի, երեկոյեան, Մարդասիրական Ընկերութեան դահլիճում կայացաւ Հայ Դրամիրայ Ընկերութեան առաջին ընդհանուր ժողովը. Ընկերութեանը մինչև այժմ անդամագրվել են 33 հոգի: Ժողովին ներկայ էին 23 անդամ: Ժողովը հիմնադիրների կողմից բանում է Տիգրան Յովհաննիսեանը: Մի քանի խօսքով նա ծանօթացնում է ժողովականներին ներկայ Ընկերութեան մտայղացման և կանոնադրութեան մշակման պարագաների հետ: Մեր օրերի համաշխարհային անցուդարձերը,—առում է Տ. Յովհաննիսեանը, կարծես թէ տեղ չեն թողնում կուլտուրական ստեղծագործող աշխատանքի համար. սակայն անկարելի է տոգորվել նման մտայնութեամբ, մոռացութեան տալ մայրենի խօսքի սպասաւորման գործը: Այս իսկ խօսերը խրախուսում են հիմք դնել մի նոր կուլտուրական գործի. Թող նա սկզբում ապրի համեստաբար, սակայն ապրի: Ապա նա կարդում է Թիֆլիսից՝ Հայ Գրողների Ընկերութիւնից ստացված ողջոյնի հեռագիրը:

Ժողովը օրվայ պարապմունքների համար նախագահ է ընտրում Տ. Յովհաննիսեանին, իսկ քարտուղար՝ Ցոլակ Խանզադեանին: Մտքերի թեթև փոխանակութիւնից պարզվում է, որ այժմ իսկ անհրաժեշտ է ընտրել Ընկերութեան վարչական մարմինը և հրահանգել նրան աշնանից մարմնացնելու Ընկերութեան գործառնութիւնները: Ըստ կանոնադրութեան պահանջվում էր ընտրել խորհրդի 7 անդամ, 3 անձնափոխանորդ և վերստուգիչ յանձնաժողովի 3 անդամ:

Գաղտնի քուէարկութեամբ թերթիկներով խորհրդի համար ընտրվում են հետևեալ 7 անձինք. տիկնայք Հեղինէ Բէկզադեան (19 ձայնով), Կատարինէ Բահաթուր (16 ձ.), պարոնայք՝ Տիգրան Յովհաննիսեան (21 ձ.),

---

ցումը, որը հետզհետէ մօտեցաւ ծովային տեղափոխութեան տարիֆի մակարդակին, իսկ միւս կողմից նրա ծով դուրս գալը սկսեց նրան ուժեղացնել իր առևտրական նաւատորմիղը, որը 1901 թւից մինչև 1911 թիւը աճեց 194,645 տօննից մինչև 3.153,722 տօննի (անգլիականից 4 անգամ քիչ է): Այսպիսով երկաթուղային աջող կառուցուածքով, առևտրական նաւատորմիղի ուժեղացմամբ և ընկած ցամաքային տեղափոխութեան տարիֆով Գերմանիայի համար բարեյաջող պայմաններ ստեղծվեցին Անգլիայի հետ մրցելու համաշխարհային շուկայում: Բայց այդպիսի խոշոր արդիւնաբերական զարգացման համար բաւական չէր այդ. գերմանական արդիւնաբերութեան զարմանալի և արագ զարգացման ազդող և շարժող պատճառը Գերմանիայի գաղութներով աղքատ լինելն ու նրա կեանքի սօցիալական ու կուլտուրական փաստերն են՝ ընդհանուր գրագիտութիւն, տեխնիկական ու գիտական կրթութիւն և գերմանական բանւորի կրթութիւնը որպէս առողջ արդիւնաբերութեան գլխաւոր պայման: Գերմանիայի աղքատութիւնը գաղութային կալուածներով այն կերպ ազդեց նրա արդիւնաբերական զարգացման վրա, որ գերմանական կապիտալը չհեռացաւ երկրի ներսից. Նա մնալով երկրում զբաղվեց արդիւնագործութեան մէջ. «Զունենալով ընդարձակ անդրծովյայ կալուածներ, ծանրաբեռնված չը լինելով խոշոր վերապրեր ծախսերով, որոնք գաղութային քաղաքականութեան հետ են հանդէս գալիս, Գերմանիան իր ամբողջ էներգիան յղեց դէպի իր երկրի ներսը՝ ստեղծելու իր սեփական շուկային և ապա միայն դէպի երկրագնդի բոլոր կէտերը» (Павл., «Фин. и пром. сил. Герм.», «Совр.», 1911г., № 12, եր. 223):

Իրօք սօցիալական այդ ֆակտորը գերմանական արդիւնագործութեան հիմնական բաղկին է կազմում, որի ազդեցութիւնը մենք պարզ կերպով տեսնում ենք և Ռուսաստանի օրինակով, որը ոչ թէ տառապում է իր կապիտալի արտահոսումից դէպի օտար երկիրները, այլ նա տառապում է իր երկրի մէջ կապիտալի բացակայութիւնից, որը Գերմանիայի հակառակ օրինակն է...

Վերջին ժամանակներս, ասում է Բր. Ագամս, ռուսները փորձեր արդէն ստեղծելու պօղպատաձուլական և երկաթի արդիւնագործութիւն Հարաւային Ռուսաստանում, որպէսզի դրանով առաջ բերեն օտարերկրացիների ներգաղթ. նրանք սահմանեցին մեծ մաքսեր. և որովհետև պօղպատի յաճախակի պահանջ չը կայ, պետութիւնը սկսեց գնել այն բարձր արժէքով:

Փողը այդ գնումների համար ձեռք է բերվում փոխառութիւններով. և որովհետև այդ գործարանները գտնվում են օտարերկրացիների ձեռքին, նրանցից ստացած շահն էլ է արտահանվում արտասահման. այդ պատճառով էլ կամ պիտի նոր փոխառութիւններ կնքել և կամ թէ գործարանները պիտի կողպվեն. ապա թէ ոչ՝ վաղ թէ ուշ այդ ճգնաժամը անխուսափելի կը լինի: Եւ իրօք՝ երկար տարիներ Ռուսաստանը կռւում է այդ կրիզիսի հետ, որը հեշտանում է միայն այն ժամանակ, երբ ֆինանսական մինիստրին աջողվում է Ֆրանսիայից աւանս ստանալ, որը հնարաւորութիւն է տալիս նրան պաշտպանելու պօղպատի արդիւնագործութիւնը: Այստեղից պարզ յայտնի է, թէ ինչ խոշոր նշանակութիւն պիտի ունենայ սօցիալական գործօնը Գերմանիայի արդիւնագործութեան զարմանալի աճման համար, եթէ այն Ռուսաստանում այդպիսի դեր ունի:

Ալ. Մել-Աղայ.

Դաւիթ Տէր-Դանիէլեան (19 ձ.), Սիմէօն Ցակոբեան (18 ձ.), բժ. Տիգրան Իսախանեան (15 ձ.) և Ցոլակ Խանզադեան (15 ձ.)։ Անձնափոխանորդներ ընտրւած են՝ պարոնայք Մխիթար Տէր-Անդրէասեան, Երուանդ Թաղիանոսեան և ն. Եղիշէ Գեղամեան։ Վերստուգիչ յանձնաժողովը սահմանւած է հետեւեալ անձնաւորութիւններից՝ պարոնայք Նարիման Տէր-Ղազարեան, Ցովհաննէս Կոստանեան և Արամ Առաջելեան։

Հայ Գրասիրաց Ընկերութեան գործադիր մարմինը սահմանւած է։ Այդ Ընկերութեան նպատակների մասին գրել եմ արդէն։ Նորընտիր խորհրդից և հայ հասարակութեան ջերմ վերաբերմունքից է կախւած այս նոր կուլտուրական ձեռնարկին աչօք ընթացք տալը։ Չը մոռանանք և վերյիշենք Իոհան Եակոբիի այն հոյակապ յայտարարութիւնը, թէ ապագայ պատմագիրը աւելի ուշադրութիւն պիտի դարձնէ մի բանւորական խմբակցութեան կազմակերպման անցուդարձին, քան թէ Սադովայի ճակատամարտին։

Հարկաւ, Հայ Գրասիրաց Ընկերութիւնը առնչութիւն չունի բանւորական կազմակերպութեան հետ. սակայն նա մի կազմակերպութիւն է, որ գալիս է սպասաւորելու հայ ժողովրդի մտաւոր-հոգեոր կարիքներին։ Մի հոգեպէս անբովանդակ ժողովուրդ չի կարող հասարակական բարձր արժէքներ դաբրնել։ Ահա ինչու բրախօսանքի և խօսքին ուշադրութեան արժանի է ամեն մի կազմակերպութիւն, որ գալիս է լծվելու մեր ժողովրդի հոգեոր զարգացման դժուարին գործին։ Այդ սկզբունքը չուկէտ ունենալով՝ մենք անկեղծօրէն ողջունում ենք Հայ Գրասիրաց Ընկերութեան երեւան գալը և ցանկանում նրան լիակատար աջողութիւն։

Ո՛չ լքում և ո՛չ յուսահատութիւն, այլ անդադրում, յամառ աշխատանք մեր ժողովրդի հոգեոր վերելքի համար։

Բագու. Դ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Բագուի քաղաքագլուխը հեռագրել է Ալ. Խատիսեանին. «Բագւում Շոլլարի ջըրանցքի աշխատանքների համար հարկաւոր են 2000 հողի հող փորողներ և 300 հիւսներ։ Եթէ կան աշխատանքի ընդունակ փախստականներ, ուստի խնդրում եմ առաջին խումբը ուղարկել Վլադիկավկազի երկաթուղու Զօրատ կայարանը։ Բանւորներին օրավարձ կը տրվի 1 ռ., իսկ հիւսներին՝ 1 ռ. 50 կ.։ Բնակութիւնը՝ ընդհանուր հանրակացարաններում, առանց ընտանիքների»։ Ալ. Խատիսեան այս հեռագիրը ուղարկել է փախստականներին օգնող քաղ. յանձնաժողովին։

◆ Այս օրերս Եալտայից և Սիմֆերոպոլից եկան 130 հոգի հայ կամաւորներ։ Դրանցից 102 [illegible] Եալտայից են, միացեալը Սիմֆերոպոլից [illegible] քաղաքներից։

◆ Վերջա[illegible] զինւորակոչական վարչութեան նիստերը [illegible] զինւորագրելներ ընդունելու վերաբերեալ։ Այսուհետեւ նիստեր լինելու են հինգշաբթի օրերը։ Զինւորութեան ընդունվածներից 55-ը կամաւորներ են։ Ամսիս 15-ից սկսվելու են բարձրագոյն դպրոցները աւարտած երիտասարդների բըժշկական քննութիւնները, բացի բժշկութեան ուսանողներից։ Քննութիւնները սկըսվելու են մինչև յուլիսի 1-ը։

◆ Այս օրերս նիստ է լինելու պոլիտեխնիքական ինստիտուտի հողային աշխատանքները շարունակելու հարցը քննելու համար։ Հողային աշխատանքները կիսով չափ կատարված են անցեալ տարվայ աշնանը, և կանգ առան այն պատճառով, որովհետև հող կրող սայլերի պակասութիւն զգացվեց և կապալառուները պահանջեցին աւելացնել վճարը։

◆ Էլեքտրաքարշին վերահսկող գործադիր յանձնաժողովի նիստը տեղի կունենայ յունիսի 5-ին, որտեղ քննվելու է յանձնաժողովի կողմից անօնիմ ընկ. ներկայացրած պահանջը, այն է՝ աւելացնել գործող վագոնների թիւը, և ծանօթանալու է էլեքտրաքարշի ներկայ շարժական կազմի հետ։

ԿՈՎԿԱՍ

◆ Գինու և օղու կեղծման դէմ կռւելու համար Թիֆլիսի նահանգը բաժանված է 6 շրջանների, որոնց իւրաքանչիւրի մէջ հըսկողութիւն է նշանակված օղեգործութեան վրա։

◆ Նահանգապետը թոյլատրել է Թոքախոի դէմ Մաքառող Ընկերութեանը Աբասթումանում բանալ էժանագին և ձրի ճաշարան այնտեղ գնացող չքաւորների և հիւանդների համար։

◆ «Кавказъ»-ում «Н. Г.»-ից արտատպված է հետեւեալ լուրը. «Նովօրոսիյսկում վերջին օրերը արբեցութիւնը հասել է հսկայական չափերի։ Ցաճախ, մեծ մասամբ արւարձանում, փողոցները երեկոյեան դէմ լցվում են արբածներով, որոնք ոռնում են, ճչում, երգում ամօթալի երգեր և անցորդների ետեւից ընկնում»։

◆ Ցուլիսի 1-ից Կիսլովոդսկում բացվել է բժշկական սեզօնը։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Բելցի հայոց եկեղեցու աւագ-երէց Զատիկեանց Գեներալին Զօրահրամանատարից ստացել է հետեւեալ հեռագիրը.

Շատ զգացված եմ և սրտագին շնորհակալ եմ Բելցի, Խոտինի, Սորոկի և Օրգէեվի գաւառների հայերից՝ աղօթքների և արտայայտած զգացմունքների համար։

Գեներալ-ադիւտանտ ՆԻԿՈԼԱՅ

Այս հեռագիրը պատասխան է հետեւեալ հեռագրի.

«Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Գեներալին Զօրահրամանատար Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայեվիչին։ Բելցի, Օրգէեվի, Սորոկի և Խոտինի գաւառների հայերը, այսօր ժողովված Աստուծոյ տաճարում գոհաբանական մաղթանքի, որ կատարվում է ռուսական պանծալի զօրքի ձեռքով Թիւրքաց Հայաստանում Վան քաղաքը գրաւելու առիթով, Բարձրեալին առաքեցին ջերմ աղօթքներ՝ լիակատար յաղթութիւններ շնորհելու համառուսական քրիստոնեասէր և Ձերդ Կայսերական Բարձրութեան բարձրագոյն ղեկավարութեան տակ գտնվող զօրականութեան, յաղթութիւն մայր Ռուսաստանի հին թշնամիների վերաբերմամբ. միաժամանակ, հաստատ և անսասան միութեամբ, լըցված անձնանուիրութեան զգացմունքներով դէպի սիրելի Թագաւորը և Ռուսաստանի Գահը, պատրաստ են հայրենիքի սեղանի վրա դնել իրանց կարողութիւնը և կեանքը։

«Եկեղեցու աւագ-երէց Զատիկեանց, երէցփոխ՝ Կարապետ Չերնեաւով»։

◆ Ցունիսի 1-ին Պետրօգրադում տեղի ունեցաւ բարեգործական վիճակախաղը։ Հարիւր հազար րուբլին շահեց տոմս № 76, սէրիա № 19785. քսան և հինգ հազար րուբլին—տոմս № 74, սէրիա № 17566, տոմս № 99, սէրիա № 16646. տաս հազար րուբլին՝ տոմս № 56, սէրիա № 4433. հինգ հազար րուբլի, տոմս № 16, սէրիա № 13699, տոմս № 51, սէրիա № 8748, տոմս № 28, սէրիա № 8394. մի հազար րուբլի՝ տոմս № 65, սէրիա № 5461, տոմս № 88, սէրիա № 17252, տոմս № 21, սէրիա № 19788, տոմս № 76, սէրիա № 496, տոմս № 89, սէրիա № 3581, տոմս № 52, սէրիա № 643։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Խուզարկու բաժանմունքի պաշտօնեաները Հավլաբարում ձերբակալեցին Գողոս Ալեք. Մելիք-Միրզոյեանցին, որը որպէս կամաւոր ընդունված է եղել վրաց կամաւորների խմբի մէջ Քութայիսում, և այժմ դասալիքութիւն է կատարել։

◆ Ցունիսի 2-ին, Փետրվարի 19-ի փողոցում № 220 էլեքտրաքարշը տակովն արաւ Թիֆլիսի քաղաքացի Եակով Աղամովին, 70 տարեկան։ Ծերունին ստացաւ մարմնի ծանր վնասւածքներ։ Նա ուղարկվեց Միքայէլեան հիւանդանոց։

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

"Times"-ում սկսել է տպվել չէզոք պետութեան մի ներկայացուցչի թղթակցութիւնների սերիան։ Այդ ներկայացուցիչը այս օրերս շրջել է ողջ Գերմանիան։

Թղթակիցը ընդգծում է գերմանական մամուլի հսկայական դերը հասարակական միտքը «մշակելու» գործում։ Երբ նա իր տանը կարդացել է կուռող և չէզոք պետութիւնների լրագիրները, նա կարողացել է քննադատաբար վերաբերվել ամեն բանի և կարող է եղել ճշմարտութիւնը զանազանել գունաւորումից։ Մի քանի ժամանակ մնալով Գերմանիայում, թղթակիցը յայտնագործութիւն է արել. գերմանական լրագիրների մշտական ընթերցումը ստեղծել է իւրատեսակ հիպնոզ, և նա կորցրել է ընդունակութիւնը քննադատօրէն վերաբերվել տպագրված նիւթերին։ Պէտք է երևակայել, թէ գերմանական մամուլը որչափ հիպնոտացնում է գերմանացիներին, որոնք հնարաւորութիւն չունեն տեղեկութիւններ ստանալու ուրիշ աղբիւրներից, բացի գերմանականից։ Գերմանիայի հասարակական կարծիքը այնքան «մշակված» է, որ վերջին ժամանակներս լոյս տեսած ֆրանսիական և անգլիական պաշտօնական հաղորդագրութիւնները ժողովրդի մէջ առաջացնում են կատարեալ անվստահութիւն։ Երբ թղթակիցը մի քանի մեծ քաղաքներում հարցրել է օտար թերթեր, նրան տուել են, ասելով՝ ինչ դիւրահաւատ մարդ էք։ Գերմանիայում առանձին ազդեցութիւն ունեն ոչ թէ գերմանական մեծ թերթերը, որ յայտնի են ամբողջ աշխարհում, այլ գաւառական օրգանները, որոնց մէջ անպատասխանատու խմբագրութիւնները, իմանալով որ իրանց լրագիրները դուրս չեն գալու Գերմանիայի սահմաններից, պատմում են զարմանալի չեղած, չը լըսված բաներ գերմանական, աւստրիական և թիւրքական զօրքերի մեծ, փայլուն յաղթութիւնների մասին։ Հեռագրական գործակալութիւնները յաղթութեան լուրերը տարածում են ոչ միայն քաղաքներում, այլ և գիւղերում։ Գաւառներում ամենքը հաւատացած են այն բանում, որ Հնդկաստանում և Եգիպտոսում յեղափոխութիւն է տեղի ունենում, որ թիւրքերը յաղթութիւններ են տանում Սուէզի ջրանցքում, իսկ անգլիացիների հերքումները համարում են անգլիական սովորական ստութիւն։ Հասարակական կարծիքը ստեղծվում է ոչ միայն մամուլի մէջ, այլև թատրոններում և կինեմատօգրաֆներում, և այն չափով, որ մարդ չէ կարող չը կորցնել իր անհատականութիւնը և քննադատօրէն վերաբերվել անցքներին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թաւրիզ, 25 մայիսի

Թիւրք-քիւրդական բարբարոս հորդաների Սօուջ-Բուլաղի կողմերից Թաւրիզ խուժելու ահ ու երկիւղը և ռուսաց զօրամասի Թաւրիզից հեռանալու բարձրագոյն կարգադրութիւնը հարկադրեցին Թաւրիզեցի հայերին ևս շտապել խոյս տալ Թաւրիզից դէպի Կովկաս՝ ազատելու համար մեր երեխաներին և ընտանիքներին բարբարոսների անագորոյն սրից, միանգամայն ապաստան որոնելով ռուսաց մեծ կայսրութեան հովանու տակ։

Թաւրիզեցիների մի որոշ մասին բարեբաղդաբար վիճակվեց մինչև նոր անօրինութիւն, ժամանակաւոր բնակութիւն ընտրել Ղարաքիլիսայում, ուր մնացինք մինչև ռուսաց յաղթական զօրքի նորից Թաւրիզ գրաւելը։ Ահիւ պարտականութիւն ենք համարում յայտնել մամուլի միջոցով ի գիտութիւն, որ Ղարաքիլիսայում մեր ապրած ժամանակամիջոցում տեղացի հայ ժողովուրդը մեզ փախստականներիս ցոյց տուեց խիստ մարդասիրական վարմունք։ Ուսումնարանների պատ. հոգաբարձութիւնը ձրիապէս ընդունեց մեր տղաներին և աղջիկներին ուսումնարան. կլուբ, գրադարան-ընթերցարան մեզ համար բաց էին անարգել առանց վճարի։ Ապրուստի մթերքները մեզ ծախվում էին էժան և բնակարանների վարձերը չափից դուրս մաշելի։

Ուստի նուիրական պարտականութիւն եմ համարում իմ և շատերի կողմից յայտնել սրտագին շնորհակալութիւն Ղարաքիլիսայի հայ հասարակութեանը՝ Թաւրիզեցիներիս նկատմամբ ի գործ դրած մարդասէր վերաբերմունքի համար։

Մեր խորին շնորհակալութեան արժանի է նաև ռուս պրիստաւը՝ նրա կատարած խիստ գովելի հոգածութեան համար, մինչև Թաւրիզեցիների Ղարաքիլիսայից բաժանվելը, որտեղում մեր ստացած տպաւորութիւնը կը մնայ յաւէտ անմոռաց։

Ցովհաննէս Ալլահվերդեան

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՅՏՆՈՒՄ Է

ԻՒՋՕՎԿԱ, Կարապետ ք. Դալթեանին.—Մինչև այսօր չը ստացանք ձեզանից նամակ, թէ 200 րուբլին ինչ նպատակի էք յատկացրել։ Հաճեցէք յայտնել։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի
Հիմնված 1880 թ.
(Պուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ս. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վերաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—$9^1/_2$—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծախկահատ.։
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի քթի հիւանդութ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երեխ. հիւանդ. և շաբաթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-Բ.ՓԻՉԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—93

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

[illegible] ՏՈՒՆԸ [illegible]
Տելեֆօն № 67.

ПРИ ГОНОРРЕѢ
(ТРИППЕРѢ)
въ острой и хронической формѣ, а также ея послѣдствіяхъ примѣняется средство
„АРМАТИНЪ"
для внутренняго употребленія. «Арматинъ» совершенно безвреденъ для организма и одинаково успѣшно примѣнимъ къ мужчинамъ и женщинамъ. При употребленіи «Арматина» не требуется никакихъ спринцеваній, промываній, прижиганій, бужированій и т. п. Курсъ леченія около 6 кор.
Цѣна 1 кор. „Арматинъ" 1 р. 75 к.
Продажа въ аптекахъ и аптекарскихъ магазинахъ.
ПРЕДОСТЕРЕЖЕНІЕ:
Исключительный успѣхъ, выпавшій на долю препарата «Арматинъ» А. Я. Акуліанца, вызвалъ на рынкѣ разнаго рода грубыхъ и вредныхъ для организма поддѣлокъ, а потому просятъ господъ покупателей быть особенно осторожными при покупкѣ и требовать «Арматинъ» только А. Я. Акуліанца съ этикетомъ бѣлая ромашка.
(Ն. Կ.) 174. 0—21

Գոյքերը կրակից Փոխադարձ Ապահովագրող Թիֆլիսի Ընկերութեան Վարչութիւնը
յայտնում է ի տեղեկութիւն Ընկերութեան պ. պ. անդամների, որ կիրակի, յունիսի 7-ին ս. թ., ցեր. ժամը 12-ին, Թիֆլիսի Քաղաքային Դումայի դահլիճում տեղի կունենայ՝ մայիսի 31-ին երկրորդ անգամ հրաւիրված
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ,
կատարելու ընտրութիւններ Ընկերութեան վարչական անձերի։ Յիշեալ ժողովը, որպէս շարունակութիւն մայիսի 31-ի ժողովի, համաձայն Ընկեր. Կանոնադր. § 26-ի, կը համարվի օրինական չը նայած ներկայ եղող անդամների քանակին։ 374. 1—1

Ծախվում են
1) «ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂՏՆԻ ՑԱՒԵՐԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆ» նկարներով, բազմաթիւ խորհուրդներով և բէցեպտներով։ Անհրաժեշտ գիրք և պարզ ու հասկանալի գրված ամեն մի չափահասի համար. բազմաթիւ նախազգուշութեան կանոններ տրիպէրով և այլ ցաւերով չը վարակվելու համար։ Գրքի մէջ կայ նաև սուր և խրոնիքական տրիպէրի և բժշկութեան մասին, բէցեպտներով։ Գինը 50 կոպ.։
2) «ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌՋԵՒՈՆ ԲԺՇԿԱՐԱՆ», ամեն տեսակ պատահական փորձանքներ, հիւանդութիւններ, թունաւորութիւններ և նրանց շուտափոյթ օգնելը։ Բազմաթիւ տնային դեղեր և խորհուրդներ։ Շատ պարզ ու հասկանալի լեզուով։ Ամեն մարդու անհրաժեշտ գիրք գրպանի համար, և ամեն մարդ կարող է մեծ օգնութիւն հասցնել թէ իրան և թէ ուրիշներին։ Գինը 30 կոպ.։
3) «ԾԻԾԱՂԻ ՏԿԶՈՐ» ամենալաւ և ծիծաղաշարժ անէկդոտների ու սրախօսութիւնների ժողովածու։ Ծիծաղաշարժ տկճոյի պատկերը գրքի երեսին։ Գինը 20 կ.։
Այս երեք գիրքը միասին պահանջողներին
ՁՐԻ ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ ԵՄ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ
երեք հետեւեալ գրքերը. 1) «Նիկարմատի շալվարը» ծիծաղաշարժ փոքրիկ չափահասների համար (գինն է 20 կ.), 2) «Րաֆֆի» պատկերով (գ. 10 կ.), 3) «Միհնոյն գագաղում», պատմուածք հայ-թիւրքական կռիւներից, գիւղների նկարներով, գինն է 7.։
Գրքերի գինը և ճանապարհի ծախս 20 կոպ. առաջուց ուղարկել անպայման պէրէվօդով։ (Մարկաներ չը դնել նամակներում, հակառակ դէպքում պատասխանատու չեմ ոչ մի կերպ)։ Հասցէս՝ Тифлисъ. Семеновская ул. № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. Есаянцу.
(Ն.Կ.) 311. 100—6

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ
ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
Լ. ՏՈԼՍՏՈՅԻ հետեւեալ երկերը.
1) ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, Թարգմ. Սուրխաթեանի . . . . 30 կ.
2) ԿՈՆՖՈՒՑԻՈՍ (Չինական իմաստունը), խմբագրութեամբ Լ. Ն. Տոլստոյի, կազմեց Ա. Բուլանժէ, Թարգմ. Սուրխաթեանի . . . . 7 կ.
3) ԱՍԱՑՈՒԱԾՆԵՐ ՄԱՀՕՄԷԴԻ, ընտրված Լ. Տոլստոյից, Թարգ. Լ. Դանիէլեանի . . . . . 5 կ.
4) ՔՈՑՐԵՐԸ, Թարգ. Դանիէլեանի . 5 կ.
5) ԻՆՉՈՎ ԵՆ ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԱՐԴԻԿ, Թարգմ. Լ. Դանիէլեանի . . . 10 կ.
6) ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, I պրակ, Թարգմ. Ա. Մ., 30 կ.
7) ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, II պրակ, Թարգմ. Ա. Մ., 20 կ.
Նրանք, որոնք այս գրքերից մի-մի օրինակը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ ուղարկելով, կը ստանան 10% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին զեղչ չի լինի։
Հասցէն՝ Ред. газ. «Мшакъ», Тифлисъ.
4. 0—8

Համաձայն Արտաքին Գործերի Մինիստրութեան ԱՌԱՆՁԻՆ թոյլտուութեան թարգմանված և տպագրվում է ռուսերէնից-ֆրանսերէնից հայերէն լեզուով
„Ժողովածու Դիպլոմատիական Դօկումենտների Բարենորոգումներ Հայաստանում"
գիրքը՝ լիակատար թարգմանութեամբ իրաւաբան ՍԵԴՐԱԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ։
Որովհետև գիրքը տպվելու է սահմանափակ քանակով, ուստի գնել ցանկացողները վաղօրօք կարող են դիմել թարգմանչին՝ Тифлисъ, Екатеринская ул. № 8.
Գրքի արժէքն է 1 ռ. 65 կ.։ Տասից վեր գնողները ճանապարհածախս չեն վճարում։ Զուտ եկամուտի 25% յատկացվում է յօգուտ հայ փախստականների։
(Ն. Կ.) 350. 6—4

ՏԵԽՆԻՔԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
ԻՆԺԵՆԵՐ
Տ.Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ
Բագու, Կրասնօվոդսկայա փ. տ. Աւան-Իսքաքշեանցի։ Հեռախօս №№ 23-49, 23-50
Առաջարկում է ամբողջ Կովկասի և Պարսկաստանի համար խսկապէս ԴԻԶԷԼ շարժիչներ (մոտորներ) յայտնի ԿՕԼՕՄԵՆՍԿԻ ընկ. մեքենայագործարանից։
Հորիզոնական անգլիական շարժիչներ, (մոտորներ) «ԿՐՕՍԼԷՅ» ընկերութեան մեքենայագործարանից «Դիւրացրած Դիզել» սիստեմի, որ գործ է ածվում նաւթի բոլոր տեսակներով. Նաւթի ծախսն է մի ժամում ամեն մի ույժին $^1/_2$ ֆունտ կամ 200 գրամմ։
Գազային շարժիչներ, որոնք բանում են թէ բնական և թէ գեներատորային գազով։
Չրհան և ջրմուղ մեքենաներ (նասօսներ)։
Ջրի շարժիչներ (տուրբինաներ)։
Սառոյց պատրաստող մեքենաներ «Ֆէնիկս» ընկ. գործարանից։
Ամեն տեսակ էլեքտրական մեքենաներ և պլիտաքներ յայտնի «Դինամօ» ընկ. գործարանից։
Երկրագործական մեքենաներ՝ լոկոմօբիլներ, ցորեն մաքրող մեքենաներ, տրակտորներ և այլն՝ յայտնի ամենայն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկեր. գործարանից։
Մեծ ճանապարհի վրա աշխատելու համար ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐ նոյն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկերութեան գործարանից։
Վերոյիշեալ տեխնիքական գրասենեակը իր վրա է վերցնում զանազան գործարաններ սարքել և գործի գցել իր միջոցներով՝ ինժեներներով և վարպետներով։
Դիմել՝ Баку, Техническая Контора Т. А. БУДАГЯНЦЪ.
Արտասահմանից՝ Bacou (Russie) Bureau Technique T. A. Boudaguian, Ingénieur
(Ն.Կ.) 551. 150—102

Типографія Канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный